

Innowacja

Program bazowy
z elementami metody
stymulacji polisensorycznej

pwn.pl

Zespół redagujący publikację
Małgorzata Trybuś
Elżbieta Kisielewicz
Maria Żółtak
Renata Dziwisz
Teresa Radomska

Autorki wybranych scenariuszy
Barbara Trela
Hanna Gintrowicz
Mariola Przybyła
Joanna Figiel
Beata Kaczmarek-Domagalska

ISBN 978-83-61492-11-5

Wydawca:
pwn.pl spółka z o.o.
ul. Grabiszyńska 281
53-234 Wrocław

pwn.pl

Biuro projektu:

Innowacyjne wsparcie szkół uwzględniające specjalne potrzeby edukacyjne uczniów

ul. Romana Maya 1, 61-371 Poznań
tel. +48 61 873 62 48
faks +48 61 873 62 49
e-mail: projekt@pwn-iws.pl
www.pwn-iws.pl

PUBLIKACJA BEZPŁATNA, WSPÓŁFINANSOWANA ZE ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ
W RAMACH EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU SPOŁECZNEGO

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
Praca z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych	7
Główne założenia stymulacji polisensorycznej oraz propozycje zajęć z wykorzystaniem elementów tej metody.....	18
Scenariusz nr 1	19
Scenariusz nr 2	24
Scenariusz nr 3	29
Scenariusz nr 4	33
Scenariusz nr 5	38
Propozycje przykładowych ćwiczeń dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	42
Program bazowy.....	53
Literatura	63

Oddajemy w Państwa ręce publikację, która jest zbiorem materiałów wypracowanych w ramach projektu *Innowacyjne wsparcie szkół uwzględniające specjalne potrzeby edukacyjne uczniów* finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, z priorytetu III. Instytucją pośredniczącą jest Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Celem projektu jest wyposażenie nauczycieli klas integracyjnych z 40 szkół podstawowych z czterech województw w wiedzę i umiejętności z zakresu metody autorstwa Marii Montessori, kinezjologii edukacyjnej, stymulacji polisensorycznej i integracji sensorycznej, tak aby mogli oni na bazie nowo zdobytej wiedzy opracować innowację pedagogiczną dopasowaną do potrzeb i możliwości swoich uczniów. W ramach projektu nauczyciele pod opieką opiekunów poszczególnych kursów przygotowywali scenariusze zajęć uwzględniające innowacyjne treści poznane na kursach i według nich prowadzili zajęcia pozalekcyjne z dziećmi.

Projekt *Innowacyjne wsparcie szkół uwzględniające specjalne potrzeby edukacyjne uczniów* jest realizowany od grudnia 2009 do września 2012 roku i składa się z czterech etapów.

Pierwszym etapem było wyłonienie 100 nauczycieli podstawowych szkół integracyjnych pracujących w klasach I–III, którzy skorzystali ze szkolenia metodą blended-learning. Specjaliści z zakresu metod: Marii Montessori, kinezjologii edukacyjnej, stymulacji polisensorycznej i integracji sensorycznej przygotowali szkolenia warsztatowe oraz e-learningowe, dopasowane do potrzeb dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczącymi się w szkołach ogólnodostępnych. Najistotniejsze informacje z zakresu wybranej metody przygotowane dla potrzeb nauczycieli znajdziecie Państwo w części teoretycznej niniejszej publikacji.

Drugi etap realizacji projektu zakładał wdrażanie poznanej wiedzy do codziennej pracy z uczniami. W tym celu nauczyciele opracowali bazę scenariuszy zajęć, według których prowadzili zajęcia pozalekcyjne z dziećmi. Scenariusze były konsultowane z opiekunami poszczególnych kursów i modyfikowane w zależności od potrzeb. Uczestnicy kursów w sposób twórczy włączali elementy tych metod do pracy ze swoimi uczniami. Efektem tego są zamieszczone m.in. w tej publikacji, pomysły zaprezentowane w formie scenariuszy. Nauczyciele z 40 szkół zostali wyposażeni w niezbędne materiały i pomoce dydaktyczne wspomagające realizację scenariuszy, co przyczyniło się również do zwiększenia atrakcyjności proponowanych zajęć.

Trzeci etap polega na przygotowaniu innowacji pedagogicznej wzbogacającej proces kształcenia o elementy poznanych metod. Specjaliści z zakresu danych metod przygotowali główne założenia i cele innowacji, opracowując program bazowy, który następnie nauczyciele będą dostosowywać do potrzeb i możliwości swoich podopiecznych. Doświadczenie nabyte w trakcie realizacji zajęć pozalekcyjnych w ramach projektu ma pomóc nauczycielom w opracowaniu innowacji odpowiadającej potrzebom uczniów.

Czwarty, końcowy etap realizacji projektu przewiduje zarejestrowanie innowacji pedagogicznych oraz wypracowanie przez nauczycieli pomocy dydaktycznych przydatnych do realizacji innowacji w szkołach. Na każdym etapie realizacji projektu *Innowacyjne wsparcie szkół uwzględniające specjalne potrzeby edukacyjne uczniów*, nauczyciele – beneficjenci projektu mogą korzystać z wiedzy i doświadczenia opiekunów kursów.

W niniejszej publikacji znajdziecie Państwo zarówno główne założenia metody zaproponowanej nauczycielom w celu wspierania wszechstronnego rozwoju dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, jak również wypracowane i sprawdzone już w praktyce pomysły na innowacyjną pracę z dziećmi. Materiały, które zostały zamieszczone w publikacji, są efektem realizacji dwóch pierwszych etapów projektu.

Zachęcamy do zapoznania się z ciekawymi pomysłami nauczycieli na pracę z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, bo właśnie te dzieci potrzebują specyficznych metod nauczania. Mamy nadzieję, że czytelnik znajdzie tu dla siebie inspirację do lepszej, efektywniejszej pracy z każdym uczniem.

Małgorzata Trybuś

PRACA Z UCZNIEM O SPECJALNYCH POTRZEBACH EDUKACYJNYCH

Projekt *Innowacyjne wsparcie szkół uwzględniające specjalne potrzeby edukacyjne uczniów* jest przede wszystkim adresowany do uczniów, którzy potrzebują wsparcia i innych metod nauczania dopasowanych do ich potrzeb i możliwości. Ostatnie zmiany w prawie oświatowym szczególnie koncentrują się na indywidualnym wspomaganie dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkołach ogólnodostępnych. Dlatego ten dział zostanie poświęcony charakterystyce tych uczniów.

Pojęcie specjalnych potrzeb edukacyjnych według M. Bogdanowicz

Specjalne potrzeby edukacyjne odnoszą się do tej grupy uczniów, którzy nie mogą podołać wymaganiom powszechnie obowiązującego programu edukacyjnego. Mają oni bowiem znacznie większe trudności w uczeniu się niż ich rówieśnicy. Są w stanie kontynuować naukę, ale potrzebują pomocy pedagogicznej w formie specjalnego programu nauczania i wychowania, specjalnych metod, dostosowanych do ich potrzeb, możliwości i ograniczeń. Powinni być nauczani przez specjalistyczną kadrę pedagogiczną, w odpowiednich warunkach przy uwzględnieniu odmiennych rozwiązań organizacyjnych.

Badania M. Bogdanowicz z 1999 roku pokazały, że aż 20% populacji uczniów to dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Są to dzieci, które w warunkach szkoły masowej nie odnoszą sukcesów, a brak sukcesów w początkowych latach nauki powoduje, że tworzą one indywidualne sposoby radzenia sobie z negatywnym obrazem siebie.

Te indywidualne strategie często przybierają postać mechanizmów obronnych, takich jak **wycofanie**, **zachowania agresywne**, **kłamstwa**, **ucieczki w choroby** itp. Takie nieadekwatne zachowania emocjonalne ucznia mogą nasilić ilość kierowanych do niego negatywnych informacji zwrotnych, które wyzwalają jeszcze więcej zachowań społecznie nieakceptowanych.

Klasyfikacje wyróżniające zaburzenia dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Pojęcie specjalnych potrzeb dotyczy osób z odchyleniami od normy. Odchylenia mogą odnosić się do właściwości: **biologicznych**, **psychologicznych**, **społecznych**. Mogą mieć charakter **ilościowy** i **jakościowy**, przez co wywierają mniejszy lub większy wpływ na przebieg rozwoju i wychowania człowieka.

Odchylenia **ujemne** powodują ograniczenia rozwoju fizycznego i psychicznego, utrudniają naukę i adaptację zawodową, zakłócają społeczne funkcjonowanie człowieka, czyniąc go osobą niepełnosprawną. Odchylenia **dodatnie** to szczególne uzdolnienia i talenty.

Klasyfikacje wyróżniające zaburzenia dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Makrozaburzenia rozwojowe	Mikrozaburzenia rozwojowe
<ul style="list-style-type: none"> • upośledzenie umysłowe, • wady wzroku /niewidomi, niedowidzący, słabo widzący/, • wady słuchu /głusi, niedosłyszący, słabo słyszący, • kalectwa i dysfunkcje w układzie ruchu, • afazja /osoby słyszące, niemówiące, • niedostosowanie społeczne, • choroby psychiczne. 	<ul style="list-style-type: none"> • dysharmonie i dysfunkcje intelektualne, • zaburzenia percepcji, • opóźniony i zaburzony rozwój mowy, • niedojrzałość społeczno-emocjonalna, • zakłócona dynamika procesów nerwowych: nadpobudliwość, zahamowanie, • specyficzne trudności w uczeniu się: dysleksja, dysortografia, dysgrafia, dyskalkulia.

Klasyfikacje wyróżniające zaburzenia dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (wg J. Jastrzęb, 1995)

Przyjmując jako kryterium rodzaj niepełnosprawności, wyróżnia się:

- osoby z uszkodzeniami sensorycznymi,
- osoby z niesprawnością motoryczną (osoby z uszkodzeniem narządu ruchu oraz osoby z przewlekłymi chorobami narządów),
- osoby z niepełnosprawnością psychiczną (osoby umysłowo upośledzone z niepełnosprawnością intelektualną, osoby psychicznie chore z zaburzeniami osobowości i zachowania oraz osoby cierpiące na epilepsję),
- osoby z niepełnosprawnością złożoną,
- osoby z zaburzeniami emocjonalnymi,
- osoby z zaburzeniami komunikacji językowej,
- osoby z autyzmem dziecięcym i pokrewnymi schorzeniami,
- osoby ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się,
- osoby z niepełnosprawnością społeczną,
- osoby z przewlekłymi schorzeniami somatycznymi.

Grupa dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi jest bardzo zróżnicowana. Znajdują się w niej uczniowie wybitnie zdolni, jak również upośledzeni umysłowo, dzieci przewlekłe chore i kalekie, dzieci z poważnymi deficytami rozwojowymi, chore psychicznie, ale także ze specyficznymi trudnościami w nauce, takimi jak dysleksja czy dysgrafia.

Jednak nie każdy rodzaj niepełnosprawności klasyfikuje dziecko do klasy integracyjnej.

Stąd ogromne wyzwanie dla nauczycieli klas integracyjnych i konieczność ciągłego poszerzania wiedzy i warsztatu pracy.

Skierowanie dziecka niepełnosprawnego do klasy integracyjnej, zgodnie z obowiązującym prawem, musi być poprzedzone orzeczeniem poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Każde orzeczenie musi zawierać:

- określenie poziomu rozwoju intelektualnego
- opis specyficznych trudności
- wskazanie mocnych stron dziecka
- wskazania dotyczące dalszej pracy.

W myśl prawa oświatowego o niepełnosprawności uznawanej w kształceniu decyduje orzeczenie poradni psychologiczno-pedagogicznej, a nie opinia tej poradni czy zaświadczenie lekarskie.

Dla nauczyciela najistotniejsza jest rzetelna informacja:

- w jakich zadaniach uczeń sobie radzi najlepiej
- w jakich zadaniach nie daje sobie rady
- na jakim poziomie trudności wykonanie określonego typu zadania przekracza możliwości ucznia.

Poradnia psychologiczno-pedagogiczna jest zobowiązana do wydania takich zaleceń, które są możliwe do realizacji w danej szkole, w której uczy się dziecko.

Pojęcia najczęściej spotykane w orzeczeniach i opiniach Poradni Psychologicznej i ich przełożenie na szkolne możliwości uczniów

• Obniżony poziom umysłowy

W skali WECHSLERA może to oznaczać inteligencję niższą niż przeciętna (IQ pomiędzy 70–85) albo upośledzenie umysłowe w różnym stopniu (upośledzenie umysłowe jest diagnozowane, kiedy w skali Wechslera wskaźnik jest niższy niż 70 IQ).

Dzieci o obniżonym poziomie umysłowym otrzymują orzeczenie kwalifikujące do kształcenia specjalnego. Kształcenie specjalne zgodnie z obowiązującym prawem oświatowym realizowane może być w placówce kształcenia specjalnego, klasie (szkole) integracyjnej bądź w klasie ogólnodostępnej szkoły masowej. Uczniowie mogą również przebywać w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych. Wybór odpowiedniej formy kształcenia zależy od rodziców bądź prawnych opiekunów dziecka.

W DSM-IV upośledzenie lekkie (55–69 IQ) diagnozuje się, gdy występują ogólnie niższy poziom funkcjonowania intelektualnego oraz znaczne ograniczenia przynajmniej w dwóch poniższych obszarach:

- komunikacji,
- samodzielności,
- życia domowego,
- społeczno-międzyludzkich umiejętności,
- pracy, czasu wolnego, zdrowia i bezpieczeństwa.

Upośledzenia umysłowego nie diagnozuje się po 18. roku życia, nawet jeżeli po tym czasie wystąpią powyższe zaburzenia.

- **Dzieci z diagnozą inteligencji niższej niż przeciętna**

Od grupy dzieci upośledzonych umysłowo odróżnia się dzieci diagnozowane przez psychologów jako dzieci z **inteligencją niższą niż przeciętna**. W skali Wechslera są to osoby z inteligencją pomiędzy 70–84 IQ – tzw. jedno odchylenie standardowe.

Są to w większości dzieci o:

- harmonijnym rozwoju, ale globalnie obniżonych wszystkich funkcjach poznawczych,
- nieharmonijnym rozwoju, parcjalnych deficytach rozwojowych.

Określenie „**harmonijnym rozwoju, ale globalnie obniżonych wszystkich funkcjach poznawczych**” oznacza, że dziecko funkcjonuje na podobnym poziomie w różnych zadaniach, które angażują rozmaite sfery działalności umysłowej (np. pamięć wzrokową, słuchową, tempo uczenia się, wiedzę o świecie, rozumowanie i wyciąganie wniosków itp.), ale rozwój wszystkich wymienionych funkcji jest globalnie opóźniony.

Dziecko o „nieharmonijnym rozwoju intelektualnym” będzie uzyskiwać krańcowo różne wyniki w zależności od typu postawionej przed nim zadania.

Dziecko z deficytami parcjalnymi, czyli wybiórczymi zahamowaniami rozwoju w jednej lub w kilku sferach, może w jednej dziedzinie przejawiać duże zdolności, a w innej funkcjonować podobnie jako dziecko upośledzone umysłowo, dzieci mające określone – wybiórcze trudności w nauce, np. w zapamiętywaniu, czytaniu, pisaniu, liczeniu długo mogą być postrzegane przez nauczycieli jako leniwe, powolne, niestaranne, bez motywacji do nauki, skoncentrowane na pozaszkolnej aktywności.

Dobra diagnoza, jakie konkretnie funkcje są obniżone, a jakie w normie rozwojowej, pozwala na uniknięcie nieadekwatnych metod pracy z takim dzieckiem.

- **Dysleksja rozwojowa**

Jest diagnozowana, kiedy występują zaburzenia w obrębie analizatorów percepcji, ale nie ma wad wzroku, słuchu lub innych uszkodzeń centralnego i obwodowego układu nerwowego.

Dysleksję rozwojową diagnozuje się, kiedy występują mikrozaburzenia analizatorów percepcji przy prawidłowej motywacji dziecka do nauki oraz rozwoju intelektualnym w normie.

Pod pojęciem dysleksji rozwojowej mieszczą się takie pojęcia jak:

- dysortografia – trudność w nauce czytania i pisania, trudność w pisaniu zgodnym z zasadami ortografii
- dysgrafia – trudność w zachowaniu poprawności graficznej pisma
- dyskalkulia – trudność w opanowaniu operacji liczbowych, rozwiązywaniu zadań rachunkowych.

• **Zaburzenia lateralizacji**

Lateralizacja jest to dominacja jednej strony ciała, którą określa się poprzez dominację

- oka
- ucha
- ręki
- nogi.

Skrzyżowana lateralizacja jest diagnozowana w przypadku dominacji prawej i lewostronnej poszczególnych narządów np.: dominacji prawego oka, ucha i lewej ręki i nogi lub innych kombinacji dominacji prawej i lewej strony.

Uczniowie z wadami wzroku, słuchu i narządu ruchu

• **Uczniowie niewidomi i słabo widzący**

Wśród dzieci z uszkodzonym wzrokiem ze względu na stopień ostrości widzenia wyróżnia się trzy podstawowe grupy:

- dzieci całkowicie niewidome
- dzieci z resztkami wzroku
- dzieci słabo widzące.

Stopień ostrości wzroku w znacznym stopniu wpływa na funkcjonowanie tych dzieci w różnych sferach, w tym także w zakresie wszelkich aktywności edukacyjnych. Poza ostrością wzroku na funkcjonowanie wzrokowe (tj. umiejętność wykonywania czynności z wykorzystaniem wzroku) ucznia może mieć wpływ wiele czynników:

- pole widzenia, motoryka gałek ocznych, percepcja barw, widzenie oboczne,
- dyspozycje indywidualne,
- stan zdrowia, kondycja psychofizyczna (motywacja, koncentracja uwagi, dodatkowe zaburzenia),
- środowisko fizyczne (m.in. oświetlenie, wielkość, barwa, kształt oglądanych obiektów, kontrast i przestrzeń),

- środowisko społeczne (np. akceptacja, stworzenie warunków stymulujących rozwój dziecka).

Na podstawie wyników kompleksowej diagnozy nauczyciel powinien wiedzieć:

- na ile dziecko widzi i w jakich warunkach,
- co należy zrobić, aby poprawić warunki funkcjonowania wzrokowego (np. zastosowanie pomocy optycznych lub dodatkowych ćwiczeń usprawniających widzenie),
- czy i jakie prowadzić zajęcia usprawniające funkcjonowanie pozostałych zmysłów.

- **Uczniowie niesłyszący i słabo słyszący**

Wśród dzieci z uszkodzonym słuchem wyróżnia się trzy podstawowe grupy:

- dzieci całkowicie niesłyszące,
- dzieci z resztkami słuchu,
- dzieci słabo słyszące,

Czynnikami, które w istotny sposób wpływają na funkcjonowanie ucznia z uszkodzonym słuchem, są:

- rodzaj uszkodzenia,
- czas, w którym nastąpiło uszkodzenie słuchu,
- stopień uszkodzenia słuchu,
- moment wyposażenia dziecka w aparaty słuchowe lub wszczepienia implantu ślimakowego,
- środowisko rodzinne (słyszący czy niesłyszący rodzice),
- skuteczność oraz intensywność oddziaływań terapeutycznych.

Decyzja o wyborze sposobu komunikowania się:

- z użyciem języka dźwiękowego,
- sposób gestowo-mimiczny,

powinna być podjęta przez rodziców, którzy muszą także poznać system językowy, jakim posługuje się ich dziecko.

- **Uczniowie z wadami narządu ruchu**

Trudności edukacyjne ucznia z niepełnosprawnością ruchową zależą od:

- rodzaju uszkodzenia (dotyczy ośrodkowego lub obwodowego układu nerwowego),
- okresu, w którym doszło do niepełnosprawności (niepełnosprawność wrodzona lub nabyta),
- stopnia niepełnosprawności (lekka, umiarkowana czy znaczna).

W szczególnie trudnej sytuacji są uczniowie z mózgowym porażeniem dziecięcym, u których niepełnosprawność spowodowana jest uszkodzeniem mózgu we wczesnym okresie życia.

Powoduje to, że niepełnosprawność ruchowa nie dotyczy u nich tylko sfery ruchowej, ale również funkcjonowania pozostałych analizatorów i możliwości integracji wrażeń z nich doptywających.

Ucniowie z niepełnosprawnością ruchową mogą mieć dodatkowo problemy z:

- **przyjęciem prawidłowej pozycji siedzącej**, zwłaszcza przez dłuższy czas (powoduje to szybkie męczenie się, utrudnia koncentrację uwagi w trakcie zajęć, prowadzenie obserwacji),
- **wodzeniem wzrokiem** (trudności z czytaniem, kontrolowaniem wykonywanych czynności, prowadzeniem obserwacji),
- **występowaniem synkinezji**, czyli dodatkowych ruchów, zbędnych z punktu widzenia celu i efektu wykonywanej czynności (powoduje niepotrzebne zużycie energii i znacznie wydłuża czas wykonywania czynności),
- **zaburzeniami motorycznymi mowy** (trudności z gramatyczną budową zdań zarówno w wypowiedziach ustnych, jak i pisemnych; w ciężkich zaburzeniach dziecko może zupełnie nie mówić).

AUTYZM I ADHD

Ucniowie ze spektrum zaburzeń autystycznych, w tym z autyzmem, są bardzo różnorodną grupą zarówno pod względem funkcjonowania społecznego, jak i intelektualnego.

Cechy wspólne to:

- poważne i rozległe deficyty w zachowaniach społecznych,
- opóźnienia i deficyty w nauce mowy i języka,
- ograniczone, sztywne, powtarzające się zachowania i zainteresowania.

U osób z autyzmem obserwuje się również:

- zachowania autostymulacyjne,
- zachowania agresywne, autoagresywne i destrukcyjne,
- padaczkę,
- obniżony potencjał intelektualny.

• Uczniowie z ADHD

Ucniowie z zespołem nadpobudliwości psychoruchowej ADHD (ang. *Attention Deficit Hyperactivity Disorder*) to grupa dzieci, które charakteryzują się problemami w zakresie zachowania przystosowawczego.

Dzieci z ADHD, pomimo prawidłowego rozwoju umysłowego, wykazują duże trudności w nauce, ponieważ mają kłopoty:

- z koncentracją uwagi i jej podzielnością,
- z nadmierną pobudliwością i aktywnością ruchową.

Charakterystyka dziecka z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim i umiarkowanym

Wszyscy nauczyciele klas integracyjnych, którzy mają w swojej klasie dzieci z upośledzeniem umysłowym, są zobowiązani do realizacji dwóch podstaw programowych, dlatego w tym miejscu poświęcimy dość dużo uwagi opisaniu funkcjonowania dzieci z niepełnosprawnością intelektualną.

Ludzie różnią się między sobą pod wieloma względami, różne mają predyspozycje ułatwiające i utrudniające życiową samorealizację, rozmaite są też ich rzeczywiste i potencjalne zdolności rozwoju poprzez edukację jako wartość życiową dającą realną szansę, aby godnie zaistnieć w społeczeństwie.

Przyczyny odmienności rozwojowych oraz mniejszej sprawności ludzi są na świecie zróżnicowane z powodu różnych warunków, np.:

- ekologicznych,
- cywilizacyjnych,
- społeczno-ekonomicznych.

Pedagogika specjalna stanowi tę dziedzinę praktyki społeczno-wychowawczej, której zadaniem jest rozpoznanie sytuacji psychologicznej i społecznej osób z różnymi odchyleniami od normy. Jej celem jest wyrównywanie szans życiowych bez względu na jednostkowe biologiczne zaburzenie i ograniczenie oraz społeczne utrudnienie.

Pedagogika specjalna jest nauką szczególną pedagogiki, jej przedmiotem jest opieka, terapia, kształcenie i wychowanie osób z odchyleniami od normy, najczęściej jednostek mniej sprawnych i niepełnosprawnych, bez względu na rodzaj, stopień i złożoność objawów oraz przyczyn i skutków zaistniałych anomalii, zaburzeń, trudności lub ograniczeń.

W. Dykcik

Pojęcie niepełnosprawności obejmuje różne ograniczenia funkcjonalne osób w każdym społeczeństwie, wynikające z uszkodzenia zdolności wykonywania jakiejś czynności w sposób uważany za normalny – typowy dla całego społeczeństwa.

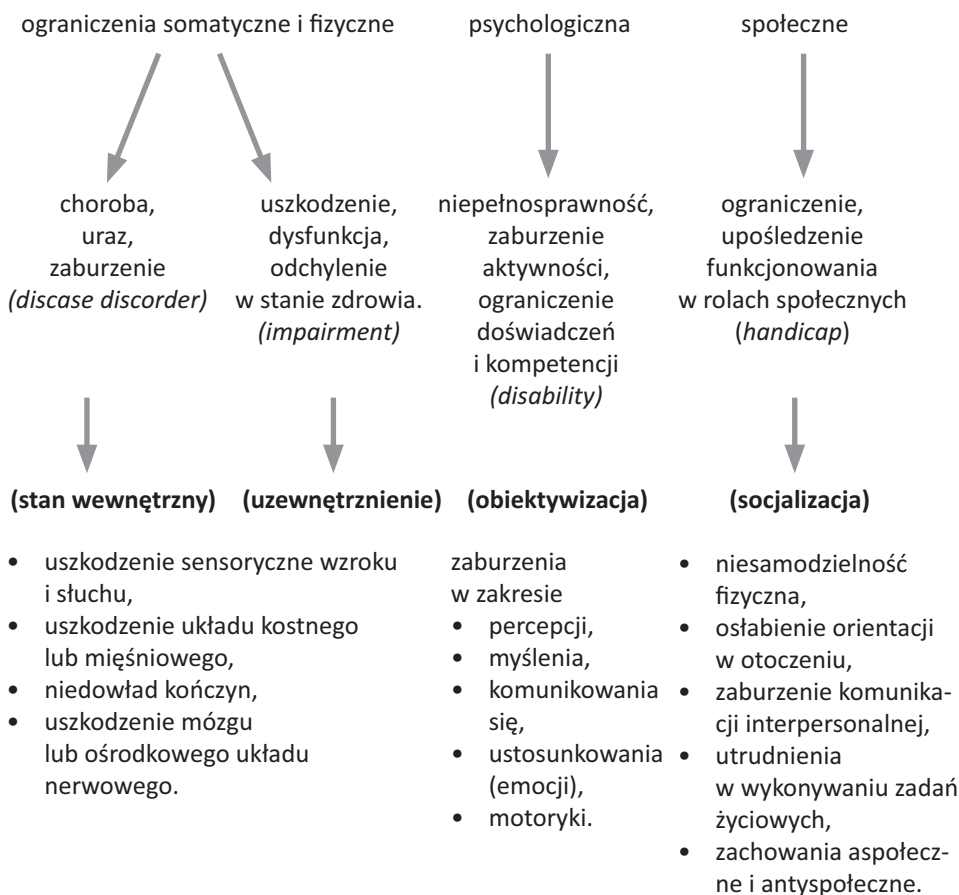
Można wyróżnić trzy wymiary odchyleń od normy:

- organiczny,
- psychologiczny,
- społeczny.

W efekcie powoduje to postrzeganie niepełnosprawności jako uszkodzenia, dysfunkcji i upośledzenia.

Mechanizmy przyczynowo-skutkowe niepełnosprawności

KRYTERIA FUNKCJONOWANIA I BARIERY

Z definicji celów pedagogiki specjalnej wynika jej podstawowe zadanie:

Rehabilitacja jest to łączone i skoordynowane oddziaływanie lecznicze, psychologiczne, pedagogiczne, społeczno-zawodowe zmierzające do rozwinięcia lub przywrócenia osobie trwale poszkodowanej na zdrowiu zdolności, sprawności i możliwości samodzielnego życia w społeczeństwie.

Rehabilitacja jest procesem, który łączy oddziaływania o różnym charakterze i zakresie, aby przywrócenie utraconych sprawności było jak najpełniejsze, możliwie wczesne i trwałe (W. Dega, A. Hulek).

Charakterystyka osób upośledzonych w stopniu lekkim

R. Heber stwierdza:

Przez niedorozwój umysłowy rozumie się niższą od przeciętnej ogólną sprawność intelektualną, która powstała w okresie rozwojowym i jest związana z jednym lub więcej zaburzeniami w zakresie dojrzewania, uczenia się i społecznego przystosowania.

Przy stawianiu diagnozy upośledzenia umysłowego bierze się pod uwagę dwa odchylenia standardowe od normy.

Dzieci upośledzono umysłowo różnią się pod względem możliwości w zakresie rozwoju procesów poznawczych, percepcyjnych i emocjonalnych. Ograniczenia w myśleniu abstrakcyjnym, obniżenie ciekawości, zdolności koncentracji uwagi na jednym przedmiocie przez dłuższy czas utrudniają osiągnięcie sukcesów.

W trakcie uczenia się dzieci upośledzone umysłowo potrzebują więcej powtórzeń z urozmaiconym materiałem pogładowym. Wskazana jest częsta zachęta, pochwała oraz odpowiednie rozłożenie w czasie materiału nauczania.

J. Kostrzewski charakteryzując osoby upośledzone umysłowo w stopniu lekkim, podkreśla ich niedorozwój uczuć wyższych, mniejszą wrażliwość i powinność moralną. Częściej także daje się zaobserwować w ich reakcjach niestałość emocjonalną, impulsywność, agresywność, niepokój, niedomogi w zakresie samokontroli. Praca pedagoga z tymi dziećmi polega głównie na szukaniu dróg i strategii stymulowania ich rozwoju i umiejętności korzystania z pomocy rehabilitacyjnej i kształcenia.

Charakterystyka osób upośledzonych w stopniu umiarkowanym

Osoby z umiarkowanym upośledzeniem umysłowym bardzo różnią się między sobą, co spowodowane jest nie tylko naturalnymi różnicami indywidualnymi zachodzącymi między ludźmi, ale także specyficznymi postaciami klinicznymi upośledzenia umysłowego. Są to osoby o trzech standardowych odchyleniach od normy. Dzieci upośledzone często nie mają motywacji do nauki. Może to wynikać z porażek i frustracji, jakich doświadczyły podczas dotychczasowej nauki. Można zaobserwować u nich napady złości, trudne do powstrzymania rytualne, stereotypowe manieryzmy czy brak właściwej koncentracji. Należy jednak podkreślić, że większość tych dzieci jest wrażliwa i nieagresywna. Trzeba powiedzieć w ich obronie, że u źródeł wybuchów może leżeć niemożność zrozumienia, o co chodzi. Zachowania tego typu stanowią ich sposób przekazania informacji. Zakres zainteresowań tych osób jest ograniczony, dodatkowo zawężone są również oczekiwania społeczne, co powoduje dalsze ograniczenie ich życia i rozwoju.

Podstawowe cechy osób upośledzonych umysłowo w różnym stopniu ze wskazaniem na możliwości ich rozwoju

Stopień upośledzenia umysłowego	Możliwy do osiągnięcia poziom rozwoju intelektualnego	Możliwy do osiągnięcia poziom dojrzałości społecznej	Funkcjonowanie myślenia wg faz rozwoju myślenia Piageta	Ogólne możliwości rozwojowe w zakresie wychowania i nauczania
upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim, II 52–67 wg skali Psyche Cattel i Stanford-Bineta lub 55–69 wg skali Wechslera i Snijders-Oomen	poziom 12-letniego dziecka o rozwoju prawidłowym	poziom 17-letniej młodzieży o rozwoju prawidłowym	faza kształtowania się operacji konkretnych (stadium operacji konkretnych) wiek 7–12 lat (operacje konkretne polegają na organizowaniu danych wyłącznie na realnych przedmiotach).	Większość osób lekko upośledzonych umysłowo przy zastosowaniu specjalnego wychowania i szkolenia może osiągnąć samodzielność, a nawet zdolność samodzielnego utrzymywania się w wieku dojrzałym.
upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym II 36–51 lub 40–54 (wg skali jw.)	poziom 7–8 letniego dziecka o rozwoju prawidłowym	poziom 10-letniego dziecka o rozwoju prawidłowym	faza kształtowania się operacji konkretnych (stadium przedoperacyjne) wiek 2–7 lat	Umiarkowanie upośledzeni osiągają czasami dobre wyniki w różnych dziedzinach sprawności; wnoszą pewne korzyści ze szkolenia zawodowego w zakresie prostych prac; pracują dobrze w warunkach chronionych; jednostki te radzą sobie w wielu życiowych sytuacjach, takich jak: ubieranie się, rozbieranie, ścielenie łóżek, przygotowywanie posiłku, pranie, samodzielne mycie się, robienie drobnych zakupów, posługiwanie się telefonem, poruszanie się w otoczeniu; w wyniku nauczania w szkole w życiu w większości są w stanie opanować czytanie i pisanie prostych wyrazów i zdań, są w stanie troszczyć się o swój wygląd, opanować przyjęte powszechnie formy postępowania w różnych sytuacjach; jako osoby dorosłe wymagają stałej albo częściowej pomocy w całym życiu.

GŁÓWNE ZAŁOŻENIA STYMULACJI POLISENSORYCZNEJ ORAZ PROPOZYCJE ZAJĘĆ Z WYKORZYSTANIEM ELEMENTÓW TEJ METODY

Stymulacja polisensoryczna na gruncie pedagogiki specjalnej często odnosi się do budowania prostych skojarzeń z bodźcami zmysłowymi. Szczególnie ze zmysłami pierwotnymi takimi jak smak czy zapach. Na podstawie prostych bodźców zmysłowych tworzy się pozytywne skojarzenia z nauką i przygotowuje dziecko do wysiłku w atmosferze ufności, radości i gotowości.

Budowanie zaufania i stałości przez powtarzające się elementy zajęć jest podstawą w metodzie stymulacji polisensorycznej. Stymulacja polisensoryczna w kształceniu dzieci z upośledzeniem umysłowym przede wszystkim ma być spotkaniem dziecka z nauczycielem, które daje uczniowi bezpieczeństwo i zaufanie, a pośrednio pobudza zmysły do pełnego odbioru świata. Stałe rytuały odnoszące się do zmysłów pozwalają na tworzenie pozytywnych skojarzeń z nauką szkolną, na wyciszenie nadmiernie pobudzonego układu nerwowego lub jego zaktywizowanie w sytuacji odwrotnej.

Stymulacja polisensoryczna zwraca też uwagę, że każdy człowiek odbiera rzeczywistość wielozmysłowo, a każdy zmysł ma swoją odrębną pamięć, która znajduje się w innej części mózgu. Opieranie procesu kształcenia na zmysłach wzroku i słuchu, automatycznie ogranicza – i tak już zaburzone u dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – kanały odbioru i analizy rzeczywistości oraz przechowywanie tych wrażeń zmysłowych.

Przeniesienie rytuałów budowanych w oparciu o stymulację polisensoryczną z pedagogiki specjalnej do szkół ogólnodostępnych ma pomóc nie tylko dzieciom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, ale również wszystkim osobom w klasie, w psychicznym przygotowaniu się do wysiłku i wejścia w rolę ucznia. Ogromna zmienność środowiska, w którym znajduje się dziecko – wręcz przestymulowanie bodźcami – nie sprzyja nauce, która wymaga od dziecka koncentracji, skupienia i wewnętrznego wyciszenia w atmosferze bezpieczeństwa.

Zgodnie z teorią potrzeb opracowaną przez A. Masłowa wiemy, że człowiek – a tym bardziej dziecko – nie może zaangażować się w realizację potrzeb wyższego rzędu bez zaspokojenia potrzeb niższego rzędu, dlatego tak ważne jest, aby potrzeba bezpieczeństwa była zaspokojona – bez tego nie można zaspokajać potrzeb poznawczych, które są wyżej w hierarchii stworzonej przez A. Masłowa.

Prezentowane scenariusze zajęć pokazują, w jaki sposób można wprowadzić rytuały wzbogacające proces edukacyjny.

Scenariusz nr 1

Scenariusz zajęć z wykorzystaniem stymulacji polisensorycznej

Temat: „Witamy Panią Jesień”

CELE GŁÓWNE:

- rozwijanie umiejętności współdziałania,
- usprawnianie percepcji wzrokowej, słuchowej, dotykowej,
- doskonalenie zdolności porozumiewania się,
- wzmocnienie samooceny.

CELE OPERACYJNE:

- współdziałanie z partnerem w zabawie,
- nawiązywanie relacji z rówieśnikami,
- skupianie wzroku na poruszającym się na wietrze przedmiocie
- dotykanie ręką przedmiotów, materiałów, poznawanie faktur,
- dokonywanie analizy i syntezy słuchowej – ćwiczenie motoryki małej,
- doskonalenie wypowiedzi ustnej, komunikacji,
- podniesienie samooceny poprzez słuchanie pozytywnych komentarzy rówieśników.

METODY PRACY:

- elementy stymulacji polisensorycznej,
- muzykoterapia, aromaterapia, chromoterapia.

FORMY PRACY:

- indywidualna,
- grupowa.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

zapach lawendowy, kominek zapachowy, krem do rąk, kawałek cytryny z cukrem, suszarka do włosów, dzwonki wietrzne, miód, powidła różane, jabłka, żółty papier, liście, płyty kompaktowe z nagraniami muzycznymi, żółte paski bibuły, wcześniej przygotowane rysunki do czytanego wiersza, kartoniki ze zdjęciami odzieży.

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

Na początku zajęć nauczycielka dzwoni dzwoneczkami wietrznymi, aby zasygnalizować rozpoczęcie zajęć i skupić uwagę dziecka, następnie włączony

zostaje dyfuzor zapachów, zapalona zostaje świeczka i rozpoczyna się powitanie.

1. Powitanie dzieci piosenką *Witaj...* (imię dziecka) 2x, jak się masz 2x, wszyscy cię lubimy 2x, bądź wśród nas 2x.

Dziecko odpowiada minką (wesoła, smutna, zmartwiona itp.) Jednocześnie wykonujemy kolejno każdemu dziecku masaż dłoni kremem z dodatkiem olejku lawendowego.

(czas: ok. 3 min.)

2. Wiersz *Jesień*

Nauczycielka czyta dzieciom wiersz *Jesień*. Zadaniem dzieci jest podnoszenie rysunków zwierząt, przedmiotów wymienianych w wierszu. Rysunki te leżą przed dziećmi na dywanie.

Kiedy już słońce nisko wędruje po zachmurzonym deszczowym niebie ptaki zrywają się z drzew by odlecieć do ciepłych krajów przychodzi jesień. Ludzie swe plony chowają w piwnicy szykują dżemy i konfitury, zwierzęta wchodzą do swych nor w lesie by zapaść znów w sen przychodzi jesień. Liście na drzewach zmieniają kolor kasztany spadają na ziemię grzyby już w lesie się pojawiają każdy ci powie... przychodzi jesień.

Krótkie omówienie wiersza (dzieci doskonałą umiejętność wypowiedziania się pełnymi zdaniami) i wymienienie oznak przychodzącej jesieni.

(czas: ok. 12 min.)

3. Co mam założyć?

Dzieci dostają kartoniki z różnymi częściami garderoby zakładanej w różne pory roku. Ich zadaniem jest przypisanie tej garderoby do odpowiednich pór roku i wybranie odzieży, którą zakładamy jesienią. Na koniec zadania każde dziecko wymienia, co wybrało i dlaczego. Omówienie z nimi, jak ważny jest odpowiedni ubiór do warunków pogodowych.

(czas: 10 min.)

4. Zabawa orientacyjno-ruchowa „Mam jabłuszek pół koszyczka”.

Dzieci dostają koszyczki/torebki i poruszają się po klasie. Ich zadaniem jest odnalezienie ukrytych w klasie jabłek.

(czas: 6 min.)

5. Po zebraniu wszystkich jabłek uczniowie siadają na dywanie. Nauczycielka rozmawia z dziećmi na temat tego owocu. Jaki mają kolor jabłka? Jaki mają zapach? Co kojarzy im się z tym zapachem?

(czas: 10 min.)

6. Poznajemy smaki.
Dzieci mają zasłonięte oczy (jeśli nie chcą, nie zasłaniamy oczu). Nauczycielka po kolei podaje im do spróbowania: konfiturę różaną, miód, kawałek cytryny z cukrem. Dzieci opisują, jaki smak czują, jaki on jest, co to jest, z czym się kojarzy dany smak.
(czas: 10 min.)
7. Spotkanie z żywiołem – powietrze (w tle muzyka – *Air (Powietrze)* – Paul Collier – muzyka relaksacyjna)
Prowadzący zwraca się do dzieci siedzących w kole:
- Teraz pobawimy się wiatrem. Spójrzcie, trzymam w ręku suszarkę do włosów. Zaraz poczujecie podmuch wiatru na sobie.
Prowadzący, postępując się suszarką do włosów, imituje podmuch wiatru. Podchodzi do każdego dziecka i dmucha na jego twarz, rozwiewając włosy, na ręce i nogi, pod koszulkę. Podmucha powietrza z suszarki jest raz ciepły, raz zimny. Prowadzący obserwuje reakcje dzieci na bodźce termiczne, odpowiednio je dobierając. W dalszej części zajęcia prowadzący kieruje podmucha powietrza na zawieszony pod sufitem kolorowy liście, kawałki pociętej, żółtej bibuły. Dzieci obserwują, jak poruszane „wiatrem” liście, paski bibuły wirują, kołyszają się, obracają.
 - My też możemy dmuchać jak wiatr.
 - Spróbujcie zrobić tak jak ja – prowadzący dmucha ustami na własną otwartą dłoń, następnie na paski pociętej bibuły, dzieci naśladują jego czynności.
(czas: 12 min.)
8. Słuchanie i naśladowanie wiatru (ćwiczenia dźwiękonaśladowcze z głoską „sz”).
Uczniowie słuchają, jak wieje wiatr, imitują dźwięki wiejącego wiatru raz głośniej, raz ciszej oraz naśladują drzewo kołyszące się na wietrze.
(czas: 3 min.)
9. Relaksacja.
Dzieci przenoszą się na dywan, w strefę ciszy. Kładą się na materacach. W tle włączona jest muzyka relaksacyjna (Preludium *Popołudnie Fauna* – Debussy).
Nauczycielka czyta uczniom bajkę relaksacyjną (załącznik nr 1).
(czas: 7 min.)
10. Przekazanie sobie iskierek przyjaźni (lekkie uściśnięcie dłoni koleżanki/kolegi stojącego obok). W tle słychać muzykę (*Heal the World* – Michael Jackson).
(czas: 2 min.)

11. Wspólne sprzątnięcie sali, złożenie materacy. Po sprzątnięciu klasy następuje zdmuchnięcie przez dzieci świecy, podziękowanie za zajęcia.

Na sam koniec nauczyciel rozdaje uczniom znalezione przez nich jabłka.
(czas: 10 min.)

ZAŁĄCZNIK NR 1

Autor: Maria Molicka

Bajka relaksacyjna

Słońko cały dzień świeciło, aż w końcu poczuło się bardzo zmęczone. Jego promienie stawały się coraz słabsze, coraz chłodniejsze słabiej ogrzewały ziemię. Zobaczyło w oddali małą górkę. Postanowiło schować się za nią i odpocząć. Wolno popłynęło po niebie w jej kierunku. Gdy znalazło się za szczytem pagórka, poczuło się jeszcze bardziej zmęczone. Słońko ogarnęła senność. Obok przepływały małe obłoczki, jeden, drugi, trzeci... Niewiele myśląc, wskoczyło w sam środek puszystej, błękitnej chmurki. Wtuliło się w mięciutki obłoczek i poczuło przyjemne ciepło. Chmurka jak pierzynka otuliła je ze wszystkich stron. Było wygodnie, przyjemnie, bezpiecznie. Obłoczek unosił słońko i delikatnie kołysał. Z daleka dochodził delikatny śpiew ptaków, który jak kołysanka tulił do snu. Słońko rozłożyło się wygodnie, odpoczywało. Oddychało równo, miarowo, spokojnie. Czuło się coraz bardziej senne i senne. Zamknęło oczy i popłynęło, leżąc na obłoczku... Płynęło i płynęło, leżąc bezwładnie. Promienie całym ciężarem spoczyły na obłoczku. Obok płynęły chmurki jedna, druga, trzecia, nie spiesząc się, powoli. Słońko oddychało równo, miarowo, spokojnie. Powyżej był błękit, spod którego wyglądały migoczące gwiazdki i śpiący księżyc zwinięty, jak rogalik. Poniżej znajdowały się pagórki porośnięte zielenią, a w dolinie leniwie płynęła rzeka. Słońko zamknęło oczy i odpoczywało. Całe zmęczenie trudami dnia z wolna uwalniało się i spływało na chmurkę. Słońko stawało się coraz lżejsze i lżejsze, wymywało z siebie całe zmęczenie. A obłoczek robił się coraz cięższy i cięższy, coraz ciemniejszy i coraz większy. Aż stał się dużą chmurą, z której spadł deszcz. Krople, jak wielkie sople, spadały na ziemię: kap, kap, kap... Chmura pozbyła się niechcianego ciężaru i z powrotem stała się obłoczkiem. Nie wiado-

mo, skąd nagle pojawił się delikatny wiaterek. Podmuchał na chmurki, które zaczęły szybciej płynąć po niebie. I jeszcze szybciej, i szybciej. Ze słońka ściągnął obłoczek jak pierzynkę. Wówczas słońce otworzyło oczy, ziewnęło, przeciągnęło się i wolno podniosło się z mięciutkiego obłoczka. Orzeźwiający wiaterek wiał coraz mocniej i mocniej. Zewsząd dochodził coraz głośniejszy śpiew ptaków. Słońko ciekawie wyjrzało zza chmurki i zobaczyło, jak drzewa, krzewy wyciągają swe liście do nieba, czekając na ciepłe promienie. Wiatr dmuchał na chmurki jak na dmuchawce, z coraz większą siłą, aż rozpierzchnęły się po całym niebie. Słońko poczuło się lekkie i rześkie. Otrzepało z siebie resztki snu i pełne nowych sił zeskoczyło z obłoczka, który czym prędzej popędził za innymi. Zajaśniało pełnią blasku i znowu skierowało promienie na ziemię, obdarzając drzewa, kwiaty i krzewy swym ciepłem. Wokół zapanowała radość.

Opracowała: mgr Barbara Trela

Scenariusz nr 2

Scenariusz zajęć z wykorzystaniem stymulacji polisensorycznej

Program realizowany w klasie – Program nauczania dla I etapu edukacji wczesnoszkolnej *SZKOŁA NA MIARĘ*, autorki: Teresa Janicka-Panek, Barbara Bieleń, Hanna Małkowska-Zegadło, Warszawa 2010.

Klasa I b – klasa integracyjna

Charakterystyka klasy – Do klasy I b, integracyjnej od 01.09.2010 r., uczęszcza 21 dzieci. Z 21 dzieci, 3 to uczniowie z orzeczeniami PPP, z których diagnozy wynika, że w klasie znajduje się jedno dziecko z **autyzmem dziecięcym** oraz dwoje dzieci z niepełnosprawnością ruchową wynikającą z **mózgowego porażenia dziecięcego**. W klasie jest także dwoje dzieci z opiniami PPP – wynika z nich, że jeden z uczniów ma **zespół Aspergera**, a drugi **zaburzenia koncentracji**. W zajęciach pozalekcyjnych, przeze mnie prowadzonych uczestniczy 10 dzieci, z pozostałą grupą 11 dzieci zajęcia prowadzić będzie koleżanka – Marzena Musielak, która także bierze udział w projekcie. **W grupie dzieci, z którymi będę miała zajęcia znajduje się dwójka dzieci z niepełnosprawnością ruchową wynikającą z porażenia mózgowego.**

Czas trwania zajęć pozalekcyjnych – 2 godziny lekcyjne.

Temat tygodnia – Pożytek jaki przynoszą różne zwierzęta środowisku.

Temat dnia – Czy dżdżownica przynosi pożytek przyrodzie?.

CEL OGÓLNY:

Uczeń:

- rozumie i szanuje przyrodę ożywioną i nieożywioną,
- słucha w skupieniu czytanego wiersza,
- poprawa koncentracji poprzez uwrażliwienie zmysłów.

CEL SZCZEGÓŁOWY:

Uczeń:

- zna wiersz o dżdżownicy,
- poznaje wygląd i budowę dżdżownicy na rysunku i w naturze,
- bada strukturę i zapach różnej gleby,

- poznaje funkcję lupy (uwrażliwienie zmysłu wzroku),
- rozumie, że dżdżownice spulchniają glebę i przynoszą pożytek środowisku,
- poznaje wieloma zmysłami glebę: dotyk, węch, wzrok, słuch,
- rozróżnia różne rodzaje gleby: gleba urodzajna, piaszczysta, żwirowa...
- rozumie potrzebę dbania o higienę: mycie rąk po zabawie ziemią,
- potrafi wykonać z plasteliny pierścień dżdżownicy,
- umie ułożyć puzzle pt *Dżdżownica*,
- umie czołgać się przez tunel z materiału.

METODA PRACY – słowna, oglądowa, działaniowa, ćwiczeń praktycznych.

FORMY PRACY – indywidualna, grupowa, zbiorowa

ŚRODKI DYDAKTYCZNE – wiersz Kaliny Bielach *Dżdżownica*, lupa powiększająca, okazy żywych dżdżownic, puzzle: *Dżdżownica*, plastelina, 3 rodzaje gleby (uprawna, piaszczysta, żwirowa), rysunek dżdżownicy, tunel z tkaniny do czołgania.

PRZEBIEG ZAJĘCIA

1. Przywitanie.
2. Rozpoczęcie zajęć rytuałem:
 - „leniwe ósemki”,
 - dzieci stojąc w kręgu podają sobie szklankę wody.
3. Nauczyciel czyta wiersz o dżdżownicy (na początku zajęć czytanie wiersza, bajki, czytanki itp. to rytuał). Uczniowie, słuchając, mają zamknięte oczy. Tekst wiersza jest czytany, by doprowadzić do wyciszenia wewnętrznego i skupienia uwagi.

Dżdżownica Klementyna

Dżdżownica, co wyszła
 Na ziemię po burzy,
 Zobaczyła niebo
 Odbite w kałuży.
 Zachwycona jego
 Pięknością i ogromem,
 Co siły zaczęła
 Pełznąć w tamtą stronę.
 Między obłokami

Sunęła bez końca,
Grzała się w promieniach
Odbitego słońca.
Wróciła pod ziemię,
Lecz do końca życia
Niosła w duszy obraz
Obłoków odbicia.
Być może tak każdy,
Gdy będzie potrzeba,
Znajdzie swój kawałek
Odbitego nieba
I na dnie kałuży
Zobaczy blask słońca.
Może... Któż to zgadnie?
bajka doszła końca.

Kalina Bielach

Po wysłuchaniu wiersza uczniowie, ćwicząc swą wyobraźnię, opowiadają o kolorach, postaciach, zapachach, zdarzeniach, które pojawiły się pod wpływem słuchania wiersza.

4. Nauczyciel pokazuje ilustracje dżdżownicy, dzieci opisują obrazek.
5. Wprawki dramatyczne – ćwiczenia ruchowe.
Dzieci pełzają przez kolorowy tunel jak dżdżownice w ziemi.
6. Nauczyciel zadaje pytanie problemowe: *Po co istnieją dżdżownice na świecie?* Swobodne wypowiedzi dzieci.
7. Nauczyciel zadaje drugie pytanie problemowe: *Czy wiecie gdzie żyją dżdżownice?*
8. Nauczyciel zadaje trzecie pytanie problemowe: *Do czego służy spulchniona przez dżdżownice ziemia?*
9. Dzieci oglądają żywe dżdżownice. Poznają dżdżownice wielozmysłowo – zmysł dotyku, węchu i wzroku. Oglądają dżdżownice przez lupę.
10. Nauczyciel pokazuje miskę z ziemią uprawną, kompostową. Dzieci poznają wielozmysłowo „dom” dżdżownic. Wąchają ziemię, oglądają, dotykają jej, wkładają rękę do miski z ziemią. Nauczyciel mówi „Wasze palce to małe dżdżownice, róbce w ziemi korytarze, spulchniajcie ją”.
11. Nauczyciel zadaje pytanie: *Co należy zrobić po zabawie w dżdżownice?* Krótka rozmowa o potrzebie higieny. Dzieci idą do łazienki umyć ręce.
12. Nauczyciel w trzech pudełkach pokazuje trzy rodzaje gleby: piaszczystą, uprawną i żwirową. Dzieci badają glebę wielozmysłowo.

13. Ćwiczenie zmysłu słuchu. Ruszając zamkniętym pudełkiem, słuchając dźwięków wydawanych przez ziemię, dzieci mają odgadnąć jaki rodzaj gleby jest w poszczególnych pudełkach.
14. Wyjście z miską ziemi uprawnej do ogrodu szkolnego. Wsypanie ziemi uprawnej przy roślinach, by lepiej rosły. Podczas zabawy jedno z dzieci wygładza ziemię i kamieniem, szyszką, kijkiem, stopą robi ślad na ziemi. Pozostałe dzieci przyglądają się i zgadują, jakim przedmiotem został zrobiony ślad. Zabawa rozwijająca zmysł wzroku „ślady na ziemi”.
15. Po powrocie do klasy każde dziecko wykonuje z plasteliny jeden pierścień dżdżownicy. Później łączą poszczególne pierścienie i powstaje długa klasowa dżdżownica o imieniu Klementynka.
16. Dzieci wyjmują z kopert puzzle i je układają. Odgadują, że na obrazku jest dżdżownica.
17. Gra „wyobraź sobie” – rytuał.
Nauczyciel mówi dzieciom, by zamknęły oczy i wyobraziły sobie że są dżdżownicą Klementynką, która po deszczu wyszła z ziemi w nieznanym miejscu i ogląda świat. Nauczyciel pyta – *Co widzisz nad głową? Co widzisz obok siebie? Jakie widzisz kolory? Czy jest ciepło? Czy wieje wiatr? Obróć się powoli, kto stoi za tobą? Jakiego koloru jest roślina która kwitnie przy twojej głowie?* itp...
18. Ćwiczenia ciszy – rytuał na zakończenie zajęć.
Dzieci siedzą na krzesłach przy swoich stolikach z głowami położonymi na rękach. Nauczyciel stoi przy drzwiach i szeptem wywołuje kolejno imiona dzieci. Te wstają cicho, bezszelestnie zasuwiają krzesła, biorą swój torniester, podchodzą do nauczyciela, który podaje im rękę i z nimi się żegna.

WNIOSKI po przeprowadzonych zajęciach:

- 1) Nie zmieniłam nic w scenariuszu, gdyż zarówno dzieci osiągnęły zamierzone przeze mnie cele, jak i wykonały z większym i mniejszym sukcesem różne zadania.
- 2) Dzieci były tak bardzo zainteresowane pkt. 9. i pkt. 10. zajęć, że ilość czasu, który zaplanowałam wstępnie na ww. punkty okazała się za mała, dlatego w trakcie zajęć zdecydowałam, że zadanie dotyczące pkt. 16. mogą wykonać w domu – układanie puzzli postaci dżdżownicy, naklejenie jej na kartkę papieru i pokolorowanie dżdżownicy Klementynki. Na drugi dzień wszyscy uczniowie przynieśli do szkoły pokolorowane puzzle – dżdżownice. Często w trakcie zajęć stwierdzam, że to, co dzieci wykonują z pasją i zainteresowaniem, jest ważniejsze w ich rozwoju i wolę temu poświęcić więcej czasu kosztem zajęć, które w przyszłości uzupełnię wraz z uczniami.

W tym wypadku dzieci z dużą chęcią i radością poznawały wielozmysłowo żywe dżdżownice oraz ich dom, ziemię uprawną. Nie chciałam przeszkadzać im w radości twórczego odkrywania czegoś nowego.

Zdecydowałam się, w związku z powyższym, nie usuwać ze scenariusza pkt. 16., gdyż zadanie dzieci wykonały.

- 3) Sądzę, że cele główne i szczegółowe dzieci osiągnęły, choć niektórym dzieciom musiałam w trakcie zajęć poświęcić więcej czasu, szczególnie tym z porażeniem mózgowym.
- 4) Ucieszyło mnie, że dzieci, które na początku zajęć odnosiły się do dżdżownic z dużą dezaprobatą, wręcz z niechęcią, w trakcie zajęć mówiły o potrzebie poszanowania każdej istoty żywej, nawet tak dziwnych stworzeń jak dżdżownice.
- 5) Z bardzo dużym zainteresowaniem dzieci wielozmysłowo poznawały różne gatunki gleby, mówiły, że nie wiedziały, że jest „tyle różnej ziemi”.
- 6) Miło zaskoczyło mnie tak duże skupienie dzieci na początku zajęć – podawanie szklanki wody, a szczególnie na końcu spotkania – ćwiczenia ciszy. Dzieci na drugi dzień mówiły, że „fajnie jest słuchać ciszy”.
- 7) Z bardzo dużym zainteresowaniem oglądały glebę i dżdżownice przez lupę. Twierdziły, że świat w powiększeniu „wygląda tak ciekawie”.
- 8) W trakcie zajęć dzieci czuły się bezpiecznie, myślę, że stworzyły im one wiele okazji do wielozmysłowego poznawania przyrody.

Opracowała: mgr Hanna Gintrowicz.

Scenariusz nr 3

Scenariusz zajęć z wykorzystaniem stymulacji polisensorycznej

WSTĘP

Klasa II f liczy 19 dzieci. Czworo z nich posiada orzeczenia o niepełnosprawności. Jedna dziewczynka niedosłysząca, jeden chłopiec niewidomy i dwójka chłopców słabowidzących. Ponadto wśród pozostałych dzieci jeden chłopiec jest nadpobudliwy psychoruchowo – ADHD, jeden chłopiec charakteryzuje się bardzo wolnym tempem pracy, słabo czyta, ma problemy z pisaniem, dwójka dzieci sprawia wrażenie wyciszonych, dwie dziewczynki rozpoczęły naukę w pierwszej klasie jako sześciolatki. Pracujemy na programie Nowej Ery. Podręcznik *Nowe Już w szkole*. Dla chłopca niewidomego codziennie tworzę karty pracy (zapis w brajlu) na podstawie podręcznika. Do tej pory nie ma podręcznika adaptowanego do potrzeb dziecka niewidomego po zmianie podstawy programowej. Dla jednego chłopca słabowidzącego stosuję druk powiększony. Dziewczynka niedosłysząca wyposażona jest w aparaty słuchowe wspomagane systemem FM, dzięki którym dość dobrze odbiera dźwięki z otoczenia, w sytuacjach trudnych czyta mowę z ust.

TEMAT ZAJĘĆ

Jakie elementy krajobrazu spotkaliśmy w czasie wakacji?

CELE OGÓLNE:

- rozróżnianie elementów różnych krajobrazów,
- uwrażliwianie na sygnały dźwiękowe, doznania smakowe, węchowe,
- kształcenie umiejętności współpracy w grupie,
- rozwijanie wyobraźni,
- utrwalanie umiejętności dodawania w zakresie 20, porównywania liczb,
- wyrabianie umiejętności relaksowania się.

CELE SZCZEGÓŁOWE:

Dziecko:

- zna różne rodzaje krajobrazów i ich elementy,
- umie rozróżnić różne elementy krajobrazu, używając różnych zmysłów (węchu, smaku, wzroku, słuchu),
- umie współpracować w małej grupie, razem z nią tworząc pracę plastyczną,
- umie uważnie słuchać i kontynuować wspólne opowiadanie,

- sprawnie dodaje w zakresie 20. Rozumie znaczenie znaków < > = i umie je zastosować.

CZAS TRWANIA: 2 godz.

FORMY PRACY:

grupowa, indywidualna, zespołowa.

METODY PRACY:

- słowne – pogadanka, rozmowa kierowana, opowiadanie rozwijające,
- pogłądowe – elementy natury, kolorowe ilustracje różnych krajobrazów, napisy na kartonikach w tym druk powiększony, zapisy w brajlu,
- metoda dramy – typu „dokończ opowiadanie”,
- giełda pomysłów,
- technika relaksacyjna,
- słuchowa – nagrania odgłosów (szum morza, statek, pianie koguta, odgłos wydawany przez krowę, samochody na ulicy, odgłos wydawany przez pasące się na hali owce, odgłosy ptaków, odgłosy plaży, odgłos powiewającej flagi).

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

ilustracje z krajobrazami, materiały papiernicze – kolorowe papiery, elementy krajobrazów (szyszki, gałązki, piasek, muszelki, woda słodka i słona, samochody, budynki, figurki (krowy, kozy, kury, konia, kota, psa), nagrania odgłosów, melodia relaksacyjna, świeczki o zapachu sosny, bajka relaksacyjna.

Mały motylek latał nad zieloną łąką i poczuł się bardzo zmęczony. Coraz słabiej machał żółtymi skrzydełkami. Jego ruchy stawały się słabsze... Latał wolniej... Zobaczył w oddali drugiego małego motylka... Wolno pofrunął po niebie w jego kierunku... Przeleciał nad lasem i poczuł się jeszcze bardziej zmęczony. Ogarnęła go senność. Tuż pod nim rosły dojrzałe słoneczniki, jeden, drugi, trzeci... Motylek pofrunął do żółtych płatków największego słonecznika. Przytulił się do delikatnych jak jedwab płatków, a po chwili poczuł przyjemne ciepło – jak w tóczeczku. Było mu wygodnie, przyjemnie, bezpiecznie. Z daleka dochodził delikatny śpiew ptaków, który jak kotyśanka tulił do snu. Motylek rozłożył wygodnie skrzydełka, odpoczywał. Oddychał równo, miarowo, spokojnie. Czuł się coraz bardziej sennie. Płatki słonecznika otulały go z każdej strony. Motylek oddychał

równo, miarowo, spokojnie. Przytulony do płatków słonecznika czuł się bezpiecznie jak w domu. Zamknął oczy. Odpoczywał. Zmęczony lataniem przysnął. Wtulony w płatki słonecznika był prawie niewidoczny. Jego żółta barwa zlewała się z płatkami słonecznika. Nagle przeleciało stado ptaków. Motylek się przebudził. Otworzył oczy, ziewnął, przeciągnął się i wysunął z aksamitnych płatków słonecznika. Poczucił się lekki, rześki... Zewsząd dochodził coraz głośniejszy śpiew ptaków. Żółty motylek otrzepał z siebie resztki snu. Wypoczęty zeskoczył ze słonecznika. Rozłożył delikatne żółte skrzydełka. Podziękował słonecznikowi za gościnę i pofrunął przed siebie. Motylek był radosny, szczęśliwy...

1. Sygnał dźwiękowy – tamburyn – sygnał wzywający do ciszy. Nauczyciel zaprasza do kręgu na dywanie.
2. Dzieci zbierają się w kręgu.
3. Powitanie. Nauczyciel podaje każdemu dziecku zapaloną świeczkę. Wita każde dziecko po imieniu. Każde pyta o samopoczucie. Dzieci, trzymając świeczki, odpowiadają. Nauczyciel poleca delikatnie postawić świeczki w środku kręgu okrągłej skrzynki. Pyta, z czym im się kojarzy utworzony ze świeczek środek. Naprowadza na odpowiedź – ognisko. Nauczyciel pyta, kiedy można zapalać ognisko? Jedną z odpowiedzi jest wieczór. Nauczyciel opuszcza żaluzje, aby powstał półmrok. Dzieci chwilę wpatrują się w ogień i zastanawiają się, kiedy i co można robić przy ognisku (ogrząć się, upiec kiełbaski, pośpiewać, posłuchać różnych historii, legend itp.). Gdyby nie padła odpowiedź „opowiadanie historii” nauczyciel sam podsuwa taką odpowiedź. Dzieci wachają ogień, wpatrują się w płomień, grzeją przy nim ręce.
4. Wprowadzenie w temat zajęć. Wspominamy wakacje. Krótka rozmowa na temat spędzonych wakacji.
5. Zabawa słowna, kodowanie informacji przez zamianę kolejności sylab w wyrazach. Każde dziecko przedstawia nazwę miejscowości lub miejsca, w którym spędzało wakacje. Nauczyciel podaje przykłady: rze-mo, kołów-Dar, nia-Gdy, itp. Każde dziecko próbuje.
6. Ćwiczenie dramowe typu „Dokończ opowiadanie”. Nauczyciel rozpoczyna opowiadanie o wakacyjnym wspomnieniu. Dzieci próbują dalej rozwijać je, trzymając się tematu wakacji.
7. Nauczyciel informuje o zmianie miejsca i konieczności zgaszenia ogniska. Krótka rozmowa o konieczności zachowania bezpieczeństwa. Każde dziecko próbuje delikatnie zdmuchnąć jedną świeczkę.

8. Nauczyciel zawiesza wokół ilustracje z krajobrazami: znad morza, jeziora, z lasu, gór. Dzieci stoją przy ilustracji obrazującej jego wakacje. Omówienie ilustracji. Wymieniają elementy krajobrazów. Porównują z własnymi wspomnieniami. Dobierają elementy wyłożone na biurku, które są charakterystyczne dla danego krajobrazu (piasek, muszelki, gałązki, trawa, budynki, kamienie, woda słona, woda słodka, szyszki). Zapoznają się z nimi za pomocą wzroku, węchu, dotyku, smaku. Zwrócenie uwagi na występowanie niektórych elementów w różnych środowiskach.
9. Zabawa w uważne słuchanie. Nauczyciel odtwarza nagrania: odgłosy wsi, miasta, morza. Dzieci mają za każdym razem stanąć przy stoliku z odpowiednimi elementami krajobrazu.
10. Nauczyciel pokazuje dzieciom kartoniki ze znakami =, >, <. Dzieci maszerują w rytm bębienka. Zmiana rytmu to zmiana kierunku ruchu. Nauczyciel przerywa i podaje hasło: „Gdzie byliście w czasie wakacji?”. Dzieci zajmują miejsca przy odpowiednich ilustracjach. Przeliczanie dzieci w poszczególnych grupach, porównywanie liczebności zbiorów sąsiadujących ze sobą i prezentowanie koleżankom i kolegom wyników.
11. Dzieci leżą na dywanie i wstuchują się w melodię relaksacyjną – szum morza – przy zamkniętych oczach. Nauczyciel opowiada bajkę o wędrującym motylku.
12. Podział na trzyosobowe grupy przez odliczanie do trzech. Tworzenie grup jedynek, dwójek, trójek. Wspólna praca plastyczna. Ilustracja wybranego przez grupę krajobrazu na kartce A3. Do dyspozycji: papiery kolorowe, elementy natury, farby, plastelina. Omówienie prac. Dlaczego wybrano taki krajobraz? Rozwieszenie prac. Porządkowanie.
13. Podsumowanie. Dzieci siedzą w kręgu. Nauczyciel pyta o ich samopoczucie po zajęciach. Czy coś się zmieniło?
14. Pożegnanie. Każde dziecko żegna się z pozostałymi przez podanie ręki.

Po przeprowadzeniu zajęć doszłam do wniosku, że plan nie wymaga dużej zmiany. Jednak dla usprawnienia przebiegu postanowiłam zmniejszyć ilość eksponatów – makieta ulicy zajmowała zbyt dużo miejsca. Wycofałam się również z użycia kół hula hop – zbyt trudne dla niewidzącego chłopca, poza tym szukanie odpowiednich kół spowodowało zbyt duże zamieszanie. Dlatego lepszym pomysłem będzie wykorzystanie stanowisk przygotowanych wcześniej przez dzieci (punkt 8).

Bardzo pomocny w uspokojeniu jest sygnał tamburyna, do którego musiałam często się odwoływać.

Opracowała: mgr Mariola Przybyła

Scenariusz nr 4

Scenariusz zajęć z wykorzystaniem stymulacji polisensorycznej

Komentarz:

Scenariusz został przygotowany na 2-godzinne zajęcia pozalekcyjne dla uczniów klasy trzeciej. Zespół klasowy liczy 13 uczniów (9 dziewczynek i 4 chłopców) w tym 4 uczniów z orzeczeniami:

Kasia – dziecko z obciążeniami z okresu ciąży i porodu. W pierwszym roku życia przeszło zakażenie ogólnoustrojowe i przez 5 miesięcy było hospitalizowane. Dziewczynka była odroczonej od obowiązku szkolnego, powtarzała drugą klasę. Aktualne wyniki badań wskazują na niższy niż przeciętny poziom rozwoju umysłowego. Poszczególne funkcje poznawcze rozwinięte są nieharmonijnie. Opóźniony rozwój mowy i słaba artykulacja ogranicza porozumiewanie dziewczynki z otoczeniem. U dziecka występuje zwolnione tempo uczenia się na podstawie koordynacji wzrokowo-ruchowej oraz obniżony poziom sprawności grafomotorycznej. Zauważa się trudności z koncentracją uwagi, szybką męczliwość dziecka oraz niską motywację do podejmowania zadań.

Andrzej – chłopiec po operacji guza mózgu i po leczeniu onkologicznym, z niedowładem nerwu VII o niewielkim nasileniu, aparatowany z powodu niedosłuchu zmysłowo-nerwowego umiarkowanego stopnia. Sprawność fizyczna dziecka jest ograniczona. Rozwój umysłowy jest odpowiedni do wieku życia. Prawidłowo funkcjonują procesy myślenia. Koordynacja wzrokowo-ruchowa jest odpowiednia do wieku, ale poziom sprawności grafomotorycznej znacznie obniżony. Czynności graficzne chłopiec wykonuje w wolnym tempie, wykazuje przy tym dużą męczliwość.

Kamil – chłopiec odroczonej od obowiązku szkolnego ze względu na stan zdrowia, upośledzenie umysłowe stopnia lekkiego oraz wadę wymowy. Ma zawężone zasoby słownictwa i wiadomości o otoczeniu społeczno-przyrodniczym. Mówi niepoprawnie pod względem artykulacyjnym. Jego sprawność grafomotoryczna jest obniżona. W zachowaniu chłopca obserwuje się wzmożoną ruchliwość oraz problemy z koncentracją uwagi. Chętnie przebywa w grupie rówieśników, nawiązuje z nimi relacje o charakterze zabawowym, jednak w sytuacjach konfliktowych odwołuje się do zachowań agresywnych.

Patrycja – dziewczynka odroczone od obowiązku szkolnego ze względu na występujące deficyty rozwojowe w zakresie funkcji percepcyjno-motorycznych oraz niską dojrzałość emocjonalną. Obecnie jej ogólny poziom rozwoju intelektualnego mieści się w normie wiekowej na poziomie poniżej przeciętnej. Rozwój poszczególnych funkcji poznawczych przebiega nieharmonijnie. Sprawność grafomotoryczna oraz koordynacja wzrokowo-ruchowa są znacznie osłabione. Występują deficyty w zakresie funkcji słuchowych oraz słuchowej pamięci fonologicznej. Zaburzona jest również percepcja oraz pamięć wzrokowa. Trudności dziewczynki wynikają również z bardzo niskiej dojrzałości społeczno-emocjonalnej oraz niskiej motywacji do pracy. Ze względu na występujące deficyty rozwojowe dzieci z orzeczeniami zostały objęte intensywną terapią logopedyczną, pracą korekcyjno-kompensacyjną oraz indywidualnymi zajęciami rewalidacyjnymi.

TEMAT BLOKU: *Pole*

TEMAT DNIA: *Jak powstaje chleb?*

CELE OGÓLNE:

- uwrażliwienie percepcji wzrokowej, słuchowej, smakowej, dotykowej,
- usprawnienie małej i dużej motoryki,
- wyzwalanie aktywności ruchowej.

CELE SZCZEGÓŁOWE:

Uczeń:

- rozpoznaje różne rodzaje pieczywa,
- wie, z czego i w jaki sposób powstaje chleb,
- rozumie potrzebę szanowania chleba,
- umie zagnieść masę solną.

METODY PRACY:

słowne, oglądowe, działania praktyczne, aktywizujące, z wykorzystaniem elementów metody porannego kręgu, chromoterapii, muzykoterapii, aromatoterapii.

Formy pracy:

- zbiorowa, jednolita,
- indywidualna.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- świeca zapachowa lawendowa,
- olejek lawendowy do masażu dłoni,
- różne rodzaje pieczywa,
- produkty potrzebne do wypieku chleba, kartki z nazwami tych produktów,
- puzzle,
- film *Od ziarenka do bochenka*, WSiP – środowisko kl. 1–3,
- historyjka obrazkowa *Od ziarenka do bochenka*,
- baśń J.Ch. Andersena *Dziewczynka, która podeptała chleb*,
- żółte: obrusy, karton, chusty, fartuszki, miseczki
- suszarka do włosów,
- płyty kompaktowe z muzyką relaksacyjną.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Nauczyciel dzwoni dzwoneczkiem w celu zasygnalizowania rozpoczęcia zajęć.
2. Zapalenie przez nauczyciela świeczki zapachowej (lawendowej). Obejście ze świecą siedzących w kręgu dzieci i zwrócenie uwagi na płomień świecy.
3. Nauczyciel przekazuje palącą się świecę dzieciom, które ze skupieniem podają ją sobie nawzajem.
4. Śpiewanie piosenki na powitanie dla każdego dziecka z jednoczesnym masowaniem dłoni dziecka lawendową oliwką.
Witaj... (imię dziecka), witaj...
Jak się masz, jak się masz,
Wszyscy cię witamy, wszyscy cię witamy,
Bądź wśród nas, bądź wśród nas.
5. Wprowadzenie do tematu.
Dzieci podchodzą do nakrytego żółtym obrusem stolika, pod którym leżą różne rodzaje pieczywa (bułki małe i duże, rogalce, chałka, bagietki, pieczywo chrupkie, różne gatunki chleba itd.). Dziecko wkłada rękę pod obrus i z zamkniętymi oczami wyciąga wybrany przez siebie rodzaj pieczywa. Dotykając go, wachając, rozpoznaje je i nazywa. Obserwacja i degustacja przez dzieci wyrobów piekarniczych – zwrócenie uwagi na kształt, kolor, zapach i smak.
6. Obejrzenie filmu *Od ziarenka do bochenka* (WSiP – środowisko, kl. 1–3, 10 min.)
7. Zabawa ruchowa po obejrzeniu filmu *Jestem ziarenkiem zboża* – drama.

Dzieci kładą się na dywanie udając ziarenka zbóż. Pokropione wodą przez nauczyciela improwizują wzrost ziarenka w kłosa w takt słuchanej muzyki, według własnego pomysłu ruchowego. Nauczyciel, posługując się suszarką do włosów, imituje podmuch wiatru, który wprawia kłosa w ruch – w zależności od strumienia powietrza (ciepły – zimny) następuje zmiana napięcia ruchu.

8. Dzieci podchodzą do stolika, na którym na żółtej serwecie umieszczone są różne produkty spożywcze. Ich zadaniem jest wybranie tych produktów, które są niezbędne do pieczenia chleba (mąka, sól, woda, drożdże, zakwas). Dzieci przyczepiają do karbowanego żółtego kartonu kartki z nazwami tych produktów.
9. Omówienie procesu powstawania chleba na podstawie obejrzanego filmu oraz doświadczeń dzieci – dzieci układają w odpowiedniej kolejności ilustracje historyjki obrazkowej *Od ziarenka do bochenka*.
10. Układanie puzzli. Uczniowie składają bochenek chleba z papierowych puzzli i odczytują hasło „Szanuj chleb”. Rozmowa na temat – dlaczego należy szanować chleb? – na podstawie przeczytanego fragmentu baśni J.Ch. Andersena *Dziewczynka, która podeptała chleb*.

Inger wzięła duży bochenek pszennego chleba i poszła odwiedzić swoich rodziców. Dziewczynka włożyła swoją najlepszą suknię i swoje nowe buty i ostrożnie, aby nie zabrudzić nóg; nikt nie mógł jej wziąć za złe; ale gdy doszła do miejsca, gdzie droga prowadziła przez bagnisko i gdzie rozlała się woda i błoto na dużej przestrzeni, rzuciła na ziemię bochenek chleba, aby stanąć na nim i przejść suchą nogą. Gdy postawiła jedną nogę na bochenku chleba, a drugą uniosła do góry, chleb zaczął coraz głębiej i głębiej pogrążyć, i dziewczynka znikła zupełnie, widać tylko wielką, czarną kałużę, a na niej – rozpryskujące się pęcherzyki.

11. Zabawa ruchowa ze śpiewem *Mało nas do pieczenia chleba* jako zaproszenie do zabawy w piekarzy:
*Mało nas, mało nas
Do pieczenia chleba,
Jeszcze nam, jeszcze nam,
Kasi tu potrzeba.*
12. Zabawa w piekarzy. Dzieci zakładają żółte fartuszki, a na głowę – żółte chustki, otrzymują żółte miseczki z różnymi materiałami sypkimi (ziarna zbóż, mąka, sól droбноziarnista i sól gruboziarnista). W celu dostarczenia im różnych doznań dotykowych wkładają ręce do misek i mieszają.

Następnie uczniowie w parach przygotowują masę solną i wyrabiają z niej różne rodzaje pieczywa.

Po skończonej pracy nauczyciel daje sygnał uczniom do sprzątnięcia stanowisk pracy, pokazując emblemat szczotki i szufelki.

13. Stymulacja smaku – dzieci degustują chałkę z miodem lub kremem orzechowym.
14. Relaksacja – dzieci kładą się na dywanie, wsłuchując się w muzykę relaksacyjną z odgłosami wiatru, oddychają spokojnie i równomiernie.
15. Zakończenie zajęć – zgaszenie świecy.

Opracowała: mgr Joanna Figiel

Scenariusz nr 5

Scenariusz zajęć z wykorzystaniem stymulacji polisensorycznej

I. WSTĘP

Zajęcia będą przeprowadzone w grupie składającej się z 10 dzieci w tym 2 z następującymi dysfunkcjami:

- a) autyzmem,
- b) Zespołem Dandyego Walkera, nadpobudliwością psychoruchową, zaburzeniem chodu, opóźnionym rozwojem mowy, wadą wymowy.

Scenariusz został stworzony na podstawie *Programu nauczania dla I etapu edukacji wczesnoszkolnej „Szkoła na miarę”* – wydawnictwa Nowa Era, autorstwa Teresy Janickiej-Panek przy współautorstwie B. Bieleń, H. Małkowskiej-Zegadło. Przeznaczony jest do realizacji podczas 2 godzin lekcyjnych.

II. KRĄG TEMATYCZNY – *W zdrowym ciele zdrowy duch.*

III. TEMAT DNIA – *Doskonałą swoje zmysły.*

IV. CEL GŁÓWNY

- Uczeń potrafi rozpoznać różne przedmioty za pomocą zmysłów.

V. CELE SZCZEGÓLWE

Uczeń:

- potrafi skupić uwagę na wykonywanym zadaniu,
- ma świadomość roli zmysłów w poznawaniu świata przez człowieka,
- ma świadomość konieczności ochrony narządów zmysłów: wzroku, słuchu,
- buduje swoje poczucie bezpieczeństwa,
- rozwija wyobraźnię.

VI. METODY:

czynna, słowna, oglądowa.

VII. FORMY:

indywidualna, zespołowa, grupowa.

VIII. ŚRODKI DYDAKTYCZNE

I część: klocek drewniany, plastikowy, papier (np. gazeta), miękka piłeczka (np. z gąbki), pluszowa zabawka, kamień, miseczki, sok z cytryny, woda z cu-

krem, woda z solą, czosnek, kawa, zestaw do aromaterapii – pomarańcza, cebula, koc lub chusta KLANZA, kasztany, nasiona grochu, fasoli, duże płaskie klocki o różnych fakturach, książka, piosenka *Hoki-Poki* lub piosenka *Woogie-Boogie*, projektor Mathmos – barwy ciepłe, światłowody, farby do malowania palcami, kredki, kartki papieru – dużego formatu, gazety.

II część: podobrazia, farby, piosenka *Hoki-Poki* lub piosenka *Woogie-Boogie*, projektor Mathmos – barwy ciepłe, światłowody, muzyka – Jean Michel Jarre *Oxygene*.

IX. PRZEBIEG ZAJĘĆ:

- 1. RYtuał:** wprowadzenie nastroju poprzez zapach, np. pomarańczy – kominek zapachowy, światłowody, podświetlenie sufitu przy pomocy projektora Mathmos – soczewka w ciepłym kolorze, piosenka *Hoki-Poki* (z pokazywaniem części ciała).
- 2. Część I (1. godzina). ZABAWY USPRAWNIAJĄCE NARZĄDY ZMYŚLÓW: DOTYKU, SMAKU, POWONIENIA,**
 - **TAJEMNICZE PUDEŁKO** – dzieci rozpoznają przedmioty poprzez dotyk.
 - **JAKI TO SMAK?** – nauczyciel przygotowuje trzy miseczki, w których znajdują się sok z cytryny, woda z cukrem, woda z solą. Dzieci wybierają jeden smak i ustawiają się zgodnie z oznaczonymi miejscami. W klasie znajdują się napisy: *stony, słodki, kwaśny*. Grupy mają za zadanie pokazać mimiką, jaki smak był w miseczce.
 - **ZGADNIJ, JAKI TO ZAPACH?** – nauczyciel przygotowuje zapachy: czosnek, kawa, kominek zapachowy – pomarańcza, jabłko. Dziecko rozpoznaje zapachy z zawiązanymi oczami.
3. Ustalenie w toku rozmowy, do czego służą narządy zmysłu oraz czy są zmysły, bez których moglibyśmy się obejść. Zwrócenie uwagi na to, że odbieranie wrażeń dotykowych umożliwiają nam nie tylko dłonie, ale również inne części ciała.
- 4. ZABAWA – ODBIERANIE BODŹCÓW RÓŻNYMI CZĘŚCIAMI CIAŁA.**

Dzieci chodzą boso po różnych fakturach, np. ścieżka sensoryczna wykonana z kasztanów przykrytych kocykiem, płaskich klocków o różnych fakturach.
- 5. WYKONANIE PRACY PLASTYCZNEJ TECHNIKĄ KOLAŻU pt. *Dziwny świat*** – wykorzystanie różnorodnych technik plastycznych, materiałów np. malowanie palcami, wyklejanie, wydzieranie, gniecienie, materiał przyrodniczy, np. nasiona fasoli i grochu (można wykorzystać nasiona pozostałe ze ścieżki sensorycznej), wielozmysłowy odbiór otaczającej rzeczywistości, przelanie doznań na papier, na dużym formacie, praca zespołowa. Pod-

czas pracy wykorzystujemy muzykę *Rydwany ognia* Vangelisa, inspirującą do działania, pobudzającą wyobraźnię twórczą.

6. **RYTUAŁ:** podsumowanie zajęć. Omówienie pracy. Po zakończeniu każdy żegna się z każdym, podając dłoń i przekazując życzenia na dalszą część dnia.
7. **Część II (2. godzina) RYTUAŁ:** wprowadzenie nastroju m.in. przez zapach np. pomarańczy – zestaw do aromaterapii, światłowody, podświetlenie sufitu przy pomocy projektora Mathmos – tarcza w ciepłym kolorze, piosenka *Hoki-Poki* (z pokazywaniem części ciała).
8. Przypomnienie informacji z poprzednich zajęć na temat narządów zmysłów i ich przeznaczenia
9. **ZABAWY USPRAWNIAJĄCE NARZĄDY ZMYŚŁÓW: WZROKU, SŁUCHU.**
 - **KAŻDY JEST INNY** – dzieci poznają różnice w wyglądzie koleżanek i kolegów. Do zabawy wybieramy czworo dzieci oraz jednego obserwatora, też dziecko. Obserwator przygląda się dokładnie czwórce dzieci i zapamiętuje szczegóły w ich wyglądzie, następnie odwraca się tyłem do pozostałych uczestników zabawy. Dzieci, siedząc w kręgu, zadają pytania obserwatorowi, np.: które z dzieci ma okulary?
 - **KARTKOWANIE KSIĄŻKI** – jedna osoba trzyma w ręku książkę, powoli przewraca kolejne kartki, po każdej kartce robi krótką przerwę. Dzieci, siedząc z zamkniętymi oczyma, starają się zapamiętać liczbę przewróconych kartek.
 - **ROZPOZNAWANIE RUCHÓW** – wszystkie dzieci z wyjątkiem jednego, „lustra”, stoją obok siebie. „Lustro” staje przed grupą. Każde z dzieci w rzędzie wymyśla jakiś ruch i prezentuje go w bardzo wolnym tempie. „Lustro” wybiera dowolny ruch i stara się go wiernie odtworzyć. Dziecko, które rozpozna własny ruch, mówi: „Rozpoznane”.
 - **SŁUCHANIE MUZYKI** – dzieci leżą swobodnie na materacach, nauczyciel włącza muzykę, na początek cicho, później prowadzący zmienia natężenie dźwięku na głośniejszy, dzieci każdą zauważoną zmianę sygnalizują podniesieniem ręki. Ćwiczenie to wymaga uważnego słuchania i skupienia uwagi (można zastosować muzykę – Jean Michel Jarre *Oxygene*).
10. Ustalenie w toku rozmowy, do czego służą narządy wzroku i słuchu oraz czy moglibyśmy się bez nich obejść. Zwrócenie uwagi na szkodliwość przebywania w hałasie i spędzania znacznej części czasu przed komputerem czy telewizorem.
11. **Wykonanie pracy plastycznej**, wymagającej skupienia uwagi i precyzyjności – malowanie farbami na podobrazii z gotowym wzorem. Praca

indywidualna. W tle można zastosować muzykę – Jean Michel Jarre *Oxygene*.

12. **RYTUAŁ:** Podsumowanie zajęć. Omówienie prac. Po zakończeniu każdy żegna się z każdym, podając dłoń i przekazując życzenia na dalszą część dnia.

Opracowała: mgr Beata Kaczmarek-Domagalska

PROPOZYCJE PRZYKŁADOWYCH ĆWICZEŃ Z DZIEĆMI ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI

Przykłady ćwiczeń, które można wykorzystać w usprawnianiu analizatorów percepcji

Ćwiczenia usprawniające percepcję wzrokową:

- układanie obrazków według instrukcji słownej (po prawej, po lewej, na dole, na górze),
- układanie obrazka z części, puzzle,
- układanie obrazków według wzoru i z pamięci,
- układanie historyjek obrazkowych w szeregu według kolejności zdarzeń,
- wyszukiwanie szczegółów, którymi różnią się dwa obrazki,
- uzupełnianie w obrazkach brakujących szczegółów,
- dobieranie w pary małych i wielkich liter, drukowanych i pisanych,
- dobieranie par jednakowych obrazków ("Memory"),
- układanie według wzoru kompozycji z klocków, figur geometrycznych, cyfr, liter.

Ćwiczenia usprawniające percepcję słuchową:

- opowiadanie historyjek obrazkowych,
- słuchanie bajek, opowiadań,
- opowiadanie treści usłyszanych bajek i opowiadań,
- nauka na pamięć wierszyków, piosenek, rymowanek i ich prezentowanie
- odtwarzanie rytmu (klaskaniem, pukaniem, na instrumentach muzycznych itp.),
- graficzne przedstawianie układu dźwięków, rytmu (rysowanie kropek, kresek itp.),
- rozpoznawanie odgłosów otoczenia (szelestów, szmerów, stuknięć), ich naśladowanie i lokalizacja,
- rozpoznawanie odgłosów przyrody (szumu deszczu, śpiewu ptaków itp.),
- wyodrębnianie wyrazów, zdań w wypowiedziach,
- kojarzenie głoski z literą (głoska – słyszana, litera – zapisana, np. słowo „grzyb” to 4 głoski: g-rz-y-b, ale 5 liter: g-r-z-y-b),
- uzupełnianie zdań brakującymi wyrazami,
- różnicowanie głosek dźwięcznych i bezdźwięcznych ze słuchu (np. b – p, d – t,
- dzielenie wyrazów na sylaby, klaskanie w rytm wypowiedzianych sylab.

Ćwiczenia usprawniające orientację w przestrzeni i schemacie ciała:

- różnicowanie lewej i prawej strony ciała (pokaż prawą rękę, lewą nogę, prawe oko, lewe ucho, dotknij prawą ręką lewej nogi itp.),
- różnicowanie lewej i prawej strony w przestrzeni (dwa kroki w prawo, trzy kroki ukośnie w lewo etc.),
- określanie stron w przestrzeni (połóż klocek obok misia, włóż klocek do pudełka, postaw kubek na talerzu etc.),
- rozróżnianie pojęć typu: „do przodu, z przodu, do tyłu, z tyłu, w lewo, w prawo, do góry, w dół, w górze, na dole, przed, za, pod, między, na, nad, w, z” poprzez układanie przedmiotów zgodnie z instrukcją słowną,
- porównywanie przedmiotów i obrazków różnej wielkości,
- ruchy naprzemienne,
- rysowanie oburącz.

Ćwiczenia usprawniające małą motorykę:

- zamalowywanie dużych powierzchni farbami i grubym pędzlem,
- rysowanie oburącz na dużych płaszczyznach pionowej i poziomej różnych wzorów,
- obrysowywanie szablonów, kalkowanie,
- cięcie po narysowanych liniach prostych, łamanych, falistych, kolistych,
- wycinanie najpierw prostych, potem nieco bardziej skomplikowanych kształtów z papieru,
- wypełnianie konturów za pomocą kresek poziomych i pionowych, wydzieranką lub wyklejanką,
- rysowanie form falistych według wzoru,
- przewlekanie sznurowadeł, nakładanie koralików na drut i sznurek,
- gniecie chusteczek, papieru, gazety.

Ćwiczenie na analizę wzrokową

Dziecko ma rozwiązać typowy anagram, czyli tak przestawić litery, aby ułożyć nazwę zabawki

Poplątane nazwy zabawek

OKCILK _____ /KLOCKI/

TAEIACW _____ /LATAWIEC/

ALLKA _____ /LALKA/

ŁKIPA _____ /PIŁKA/

Ćwiczenie na analizę wzrokową

Podkreśl w wyrazach litery **a, A**. Policz je i zaznacz, ile ich jest.

Azor, arbuz, gra

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

Ćwiczenie na analizę słuchową

Zdania według abecadła – dzieci układają zdania, których poszczególne wyrazy rozpoczynają się od kolejnej litery alfabetu.

A: Ania akceptuje apodyktycznego Andrzeja.

B: _____

C: _____

Ćwiczenie na analizę słuchową

Układanie zdań, których wyrazy rozpoczynają się od litery przykładowego, podanego wyrazu

OWOC

OKRUTNY

WIKTOR

ODPARŁ

CIOS

Ćwiczenie na analizę słuchową

Zabawa w ukryte słowa: poszukaj w tych wyrazach ukrytych słów albo wymyśl słowa, w których są ukryte inne słowa np.:

skarbonka

atakować

krokodyl

aksamit

kotwica

badanie

program

kasza

abonament

gabaryt

szuflada

wkład

Zabawy rozwijające zmysł czucia

Zaczarowany worek

Do worka, zamkniętego kartonu, w którym jest tylko mały otwór, wkładamy kilka przedmiotów. Dziecko wkłada rękę, ręce i nie wyciągając przedmiotu, stara się odgadnąć jego nazwę.

Dotykanie materiałów

Podczas przygotowanie do tej zabawy dzieci poznają różne materiały, z których zrobione są ubrania – wełnę, bawełnę, skórę, materiały syntetyczne. Podczas właściwej zabawy nauczycielka rozwiesza kilka sztuk garderoby, a dziecko z zamkniętymi oczyma, przy pomocy tylko dotyku stara się rozpoznać i nazwać materiał, z którego wykonane są stroje.

Badanie lasu

W połączeniu z ćwiczeniami słuchowymi i doskonaleniem węchu, dotykanie rękoma dostarcza ciekawych informacji o otoczeniu. Dotykając drzew, trawy, liści dziecko opisuje, co czuje, i stara się odgadnąć, czego dotyka.

Chodzenie na bosaka

Odkrywanie przyrody na bosaka to doświadczenie, które bardzo podoba się dzieciom, a wykonane z zamkniętymi oczyma zaskakuje, że i stopami można poznawać świat. Takie doświadczenia można robić także w sali, wykorzystując różne dywaniki, maty, rozsypując drobne kamienie czy piasek.

Masaż piłką tenisową

Dzieci stają przy ścianach, przyciskając plecami piłki tenisowe. Masują plecy, poruszając się w górę, w dół, na boki. Taki automasaż pomaga zlikwidować napięcia mięśniowe, opanować koordynację i doświadczyć dobroczynnego działania masażu.

Mój przyjaciel

Dzieci dobierają się w pary i z zamkniętymi oczyma wzajemnie się dotykają. Starają się zapamiętać jak najwięcej szczegółów. Jakiego wzrostu jest drugie dziecko, jakie w dotyku jest jego ubranie, czy nosi okulary lub biżuterie, itp. Następnie spotykają się w kręgu. Dziecko, które będzie zgadywać zamyka oczy i delikatnie bada dotykem poszczególne dzieci, stara się rozpoznać swego przyjaciela.

Relaksujące drzewo

Każde z dzieci wybiera sobie w swoim otoczeniu drzewo, które przez rok ma być jego relaksującym drzewem. Z zamkniętymi oczyma dzieci badają korę, konary i jeśli to możliwe, gałęzie drzewa. Co jakiś czas wracamy pod drzewo, aby dzieci mogły poczuć zmiany uwarunkowane porą roku czy wilgotnością powietrza.

Ciepła zabawka

Dzieci otrzymują zabawki wykonane z różnych materiałów. Z zamkniętymi oczyma próbują rozdzielić je do koszy, osobno „zimne” i „ciepłe”. W ten sposób można dzielić także przedmioty na miękkie, twarde, lekkie, ciężkie, gładkie, szorstkie, długie, krótkie, mniejsze, większe, cienkie, cieńsze.

Układanie książek

Książki różniące się grubością i formatem należy posegregować według wielkości. Zadanie wykonuje dziecko posługując się tylko dotykiem. Zadanie można modyfikować, np. układamy książki od najgrubszej do najcieńszej.

Dotykanie twarzy

Jeśli dzieci się lubią i mają do siebie zaufanie, chętnie wykonają to ćwiczenie. Dzieci nawzajem dotykają z zamkniętymi oczyma twarzy koleżanki/kolegi, jednocześnie opisując swoje doświadczenia. W podsumowaniu ciekawe są spostrzeżenia dzieci, które były dotykane, co było przyjemne, a co – nieprzyjemne, czy istniały miejsca szczególnie wrażliwe na dotyk i w której roli dzieci czuły się lepiej.

Moje – twoje

Dzieci kładą na stole jedną swoją rzecz. Osoba rozpoczynająca zabawę, zśród przedmiotów rozłożonych na stole uważnie badając kształt i rodzaj tworzywa, stara się znaleźć swą własność.

Układanie puzzli

Najlepiej nadają się do tej zabawy puzzle drewniane, których kontury są bardzo dobrze wyczuwalne. Najpierw dzieci układają, patrząc na obraz, a potem starają się dopasować do siebie odpowiednie fragmenty, posługując się tylko dotykiem.

Ubieranie po omacku

Ćwiczenie wywołuje wiele radości i pozwala doskonalić między innymi koordynację ruchową. Po lekcji gimnastyki nauczycielka prosi, aby dzieci ubrały się z zamkniętymi oczyma. Aby się to udało, dzieci muszą dokładnie zbadać każdy fragment ubrania. Gdzie jest góra/dół, przód/tył, prawa strona/lewa strona itd. Może to stanowić punkt wyjścia do rozmowy o tym, jak radzą sobie osoby niedowidzące lub niewidome.

Znajdowanie pary butów

Przed dziećmi kładziemy 6 różnych lewych butów. Zadanie polega na dopasowaniu ich do prawego buta, który dziecko otrzymało, z zamkniętymi oczyma i utworzeniu pary. Żeby znaleźć parę, dziecko musi uważnie dotykać i porównywać detale: materiał, kształt, wielkość.

Mistrz ugniatania

Każde dziecko otrzymuje masę plastyczną i kawałek materiału. Nauczyciel formułuje coś z masy tak, aby było to widoczne dla wszystkich. Dzieci uważnie obserwują ruchy jego rąk i próbują je naśladować, tworząc własne dzieła.

Ćwiczenia i zabawy wspomagające zmysł słuchu

Kartkowanie książki

Jedna osoba trzyma w ręku książkę, w której powoli przewraca kolejne kartki, po każdej z nich robiąc krótką przerwę. Dzieci, siedząc z zamkniętymi oczyma, starają się zapamiętać liczbę przewróconych kartek.

Mała myszka

Jedno z dzieci siada w środku kręgu, zamyka oczy i odgrywa ślepego kota. Wybrane z grupy kolejne dziecko zamienia się w myszkę, która ma spróbować opuścić krąg niesłyszana przez kota. Kotek musi uważnie i w skupieniu nasłuchiwać jakiegokolwiek odgłosu myszki. Jeśli sądzi, że ją usłyszał, wskazuje kierunek, z którego dochodził dźwięk.

Zabawa w słowa

Dzieci w parach stają w niewielkiej odległości od siebie. Jeden z partnerów rozpoczyna zabawę, wypowiadając niezbyt głośno dowolne słowo. Drugie dziecko powtarza wyraz i, jeśli poprawnie go odtworzyło, może zrobić krok do tyłu. Teraz drugie słowo mówi szeptem jego kolega. Jeśli i to słowo zostało zrozumiane, dziecko cofa się o kolejny krok. Im większa staje się odległość między dziećmi, tym uważniej musi przysłuchiwać się „odbiorca” i tym wyraźniej musi mówić „nadawca”.

Papier czy plastik

W pierwszej fazie ćwiczenia dzieci badają różne przedmioty, oglądają je, dotykają ich, słuchają wydawanych przez nie dźwięków. Właściwe ćwiczenie polega na tym, aby bez patrzenia zebrać do jednego pojemnika papier, a do

drugiego – plastik. Nauczycielka podczas ćwiczenia gniecie, stuka, mnie materiały tak, aby dziecko mogło zdecydować. Gdy materiał jest rozdzielony, dziecko otwiera oczy i sprawdza zawartość pojemników.

Kamienie w potoku

Ćwiczenie można wykonać nad strumykiem lub w sali. Podczas gdy dzieci mają zamknięte oczy, wrzucamy do wody kamyki. Uczestnicy muszą dobrze się wsłuchać, aby rozpoznać, czy duży, czy mały kamień wpadł do wody.

Dźwiękowy spacer

Dziecko otrzymuje np. łyżeczkę i chodząc z zamkniętymi oczyma po pomieszczeniu, uderza łyżeczką w różne przedmioty. Istotna jest rozmowa kończąca ćwiczenie, w której kierujemy uwagę na to, które przedmioty dźwięczą, które przedmioty słychać wyraźnie, których nie słychać wcale. Możemy także zwrócić uwagę na takie cechy jak pusty, drewniany, twardy, miękki itp.

Swobodny upadek

Dzieci obserwują, jak prowadzący upuszcza różne przedmioty, np. kawałek drewna, kamień, kartkę papieru, puszkę. W tej fazie powinny umieć przyporządkować przedmiotom odgłosy powstające podczas ich upadku na ziemię i je zapamiętać. Podczas ćwiczenia prowadzący upuszcza 2–3 przedmioty a dzieci z zamkniętymi oczyma starają się rozpoznać, jakie przedmioty, z czego zrobione spadały na podłogę. Trudniejszą wersją tego ćwiczenia będzie zabawa w słuchanie np. spadających szpilek. Prowadzący upuszcza kolejno kilka szpilek, a dzieci w tym czasie starają się policzyć, ile ich było.

Słuchanie muzyki

Dzieci zamykają oczy, a jedna osoba włącza muzykę i powoli nastawia ją coraz głośniej. Prowadzący kilka razy podczas ćwiczenia zmienia głośność, a dzieci, gdy tylko zauważą zmianę natężenia dźwięku, mają podnieść rękę. Wymaga to bardzo uważnego słuchania i skupienia.

Grzechotanie grochu

W pudełkach po zapałkach ukrytych jest po kilka ziarenek grochu. W kilku z nich – tylko jedno ziarenko. Dzieci, potrząsając pudełkiem starają się wybrać te, w których jest tylko jedno ziarenko.

Reksio łap piłkę

Zadanie Reksia polega na tym, aby z zamkniętymi oczyma odnaleźć toczącą się kulę (może to być także piłka z dzwoneczkiem, samochodzik lub inny przedmiot wydający cichy dźwięk). Dzieci podają sobie lub toczą do siebie przedmiot, a Reksio z zamkniętymi oczyma stara się go odnaleźć i złapać. Aby to ćwiczenie się udało, w pomieszczeniu musi być „cicho jak makiem zasiał”.

Łańcuch dźwięków

Wszyscy gracze siedzą w kręgu. Jedno z dzieci rozpoczyna zabawę, prezentując jakiś odgłos, np. pukanie w podłogę. Kolejny gracz naśladuje poprzednie dźwięki i dodaje następne. Im więcej elementów dochodzi, tym dzieci muszą się bardziej skoncentrować. Ponieważ zabawa wymaga uwagi, skupienia i wytrwałości, można pomóc dzieciom. Zanim dojdzie nowy dźwięk, grupa może wspólnie odtwarzać poprzednie.

PRZYKŁADOWE ĆWICZENIA JAKO ELEMENTY RYTUAŁÓW W STYMULACJI POLISENSORYCZNEJ

Rytuał wyciszenia podczas posiłku

W porze śniadania, obiadu, jeśli dzieci jedzą razem, można wprowadzić zwyczaj zapalania świecy, by spędzić ten czas w ciszy, skupiając się na płomieniu. Koncentracja na płomieniu pomoże osiągnąć stan skupienia, spokoju. Przed przystąpieniem do jedzenia każdy może wyrazić swoją wdzięczność za coś, co go spotkało, powiedzieć coś przyjemnego sąsiadowi lub uczestniczyć we wspólnym przygotowaniu wiersza. Podobną funkcję może pełnić modlitwa lub tak jak w dawnej francuskiej kreskówce „Madeleine” – wspólnie wypowiedziane słowa „Przy wspólnym stole podczas jedzenia składamy sobie dobre życzenia”.

Rytuał wyciszenia podczas posiłku

Ważnym jest, aby czasu posiłku nie zakłócały głośne rozmowy. Można wprowadzić zasadę mówienia tylko do sąsiada z prawej i lewej strony, zawsze szepcąc.

Istotnym elementem tego ćwiczenia jest obecność nauczyciela, który swoją postawą daje przykład właściwego, wyciszonego zachowania. Jeśli dzieci korzystają z telefonów komórkowych, warto też umówić się z nimi, że w czasie posiłku pozostają one wyłączone, dotyczy to oczywiście także dorosłego.

Stworzenie kącika spokoju

Kącik taki to miejsce, w którym można spędzić czas w odosobnieniu. Udać się do niego można, kiedy czujemy potrzebę ciszy, aby odzyskać równowagę i spokój wewnętrzny, na przykład po stresującej dla dziecka sytuacji szkolnej, konflikcie lub kiedy spędzenie kilku chwil w samotności może okazać się pomocne. Kącik spokoju nie może być miejscem kary.

W urządzaniu takiego miejsca powinny uczestniczyć dzieci. Warto w nim umieścić zdjęcia miejsc, które wpływają na dzieci uspokajająco, elementy przyrody takie jak muszle, kamienie, uspokajające obrazki, czasem zdjęcia najbliższych, kolorowanki z mandalami. Jeśli jest to możliwe, można też puścić w tym miejscu cichą muzykę instrumentalną lub umieścić słuchawki do jej odsłuchania.

Ponieważ czas spędzany w kąciku nie może być nieograniczony, warto umieścić tam klepsydre, np. wodną, której obserwacja wzmocni efekt wyciszenia.

Ćwiczenie zachowywania spokoju

To proste ćwiczenie pochodzi z książki *Dziecko emocjonalnie inteligentne*.

Powinno być wykonywane indywidualnie – lecz warto go nauczyć wszystkie dzieci (i siebie). Warto też je stosować zawsze, kiedy zauważymy zdenerwowania i brak samokontroli. Małym dzieciom należy przypominać o nim, bo mogą w zdenerwowaniu nie zauważyć, że przyszedł czas aby je zastosować. Ćwiczenie składa się z czterech prostych kroków. Warto je spisać i kartkę przypiąć w klasie w widocznym miejscu, bo bywa, że w zdenerwowaniu pamięć nas i dzieci zawodzi.

1. Powiedz sobie: *Zatrzymaj się i rozejrzyj wokół*.
2. Powiedz sobie: *Uspokój się*.
3. Biorąc głęboki wdech przez nos, policz do pięciu, przytrzymaj powietrze, licząc do dwóch, a następnie wypuść je przez usta, ponownie licząc do pięciu.
4. Powtarzaj te czynności, aż poczujesz spokój.

Ćwiczenie jest tak proste, że wydaje się banalne, ale dla wyciszenia i odzyskania równowagi wewnętrznej niezwykle ważne jest świadome, głębokie, przeponowe oddychanie.

Słuchanie uspokajającej muzyki

W niespokojnym miejscu, podczas wykonywania pośpiesznych zajęć warto zatrzymać się, aby poświęcić należyłą uwagę wykonywanym czynnościom. Dźwięki spokojnej muzyki mogą zmienić odbiór danej chwili. Można uczyńnić z muzyki tło działań lub (przyniesie to jeszcze lepsze efekty) zastosować trzyminutową przerwę na muzykę. Przerwy takie należy robić zawsze, kiedy zauważamy narastające napięcie, np. po sprawdzanie. Wiadomym jest,

że słuchanie muzyki uspokajającej ma wpływ na zmniejszenie częstotliwości oddychania, spowolnienie tętna oraz zmianę nastroju emocjonalnego i zmniejszenie napięcia.

Przykłady ćwiczenia ciszy

Dzieci wygodnie siadają na piętach, a nauczyciel szeptem kieruje ich uwagę na części ciała: stopy, nogi, ramiona, a także na spokojny równomierny oddech. Dzieci zamykają oczy i pogrążają się w ciszy.

Przykłady ćwiczenia ciszy

Wszystkie dzieci ustawiają się na okręgu, nauczyciel stoi z boku i każdemu z nich kolejno podaje: szklanekę z wodą, zapaloną świeczkę, tyżeczkę z piłeczką, książkę na głowę itp.

Dzieci powoli, spokojnie, z ogromną troską o swoje akcesoria przesuwają się po okręgu. Mogą zrobić kilka okrążeń. Następnie kolejno oddają nauczycielowi swoje przybory i żegnając się, wychodzą z klasy.

Przykłady ćwiczenia ciszy

Dzieci siedzą na krzesłach przy swoich stolikach z głowami położonymi na rękach. Nauczyciel stoi przy drzwiach i szeptem wywołuje kolejno imiona dzieci. Te wstają cichutko i dosuwają bezszelestnie krzesło do ławki, biorą swoją torbę, podchodzą do nauczyciela, który podaje im rękę i się z nimi żegna. Czas trwania ćwiczeń z zakresu ciszy jest uzależniony od nauczyciela. Ćwiczenia ciszy powinny kończyć każdy dzień. Dzieci bardzo lubią te ćwiczenia – bo lubią ciszę!

Obserwacje świata zewnętrznego

Aby dzieci zdały sobie sprawę ze szczegółów otoczenia, w którym się znajdują stosowałam często tzw. „chwile zachwytu”, wychodząc z dziećmi na dwór, prosiłam o wybranie sobie jakiegoś elementu otoczenia i zastanowienie się co je w nim zachwyca, zadziwia. Może to być ławeczka, budynek, a także znaleziony listek czy kamyczek. Ważne, aby nauczyć dzieci „patrzeć” na otaczający świat wszystkimi zmysłami. Podpowiadamy więc, że warto zamknąć oczy i dotykać, powąchać, przyjrzeć się kolorom w słońcu i w cieniu. Na zakończenie prosiłam o zrobienie w wyobraźni fotografii obserwowanego elementu, a w sali – namalowanie go. Dzieci, po ćwiczeniu dostrzegały w obiektach znacznie więcej szczegółów, znacznie staranniej i uważniej podchodziły do wykonywania pracy plastycznej.

Rytuał wspólnego czytania

Mimo że dzieci już potrafią samodzielnie czytać, wspólne czytanie daje okazję do refleksji, wyciszenia i pobudzenia wyobraźni. Warto przypomnieć, że dzieci uwielbiają wielokrotnie czytać te same opowiadania. Za każdym razem kiedy powtarzamy tę czynność, pomagamy wzmocnić przepływ impulsów nerwowych w mózgu uaktywniających nasze wspomnienia i wyobraźnię.

PROGRAM BAZOWY

Stymulacja polisensoryczna

Autor: Teresa Radomska

Opis innowacji pedagogicznej, która dotyczy zmian w organizacji procesu dydaktycznego przez włączenie elementów Stymulacji Polisensorycznej

Realizowany program edukacji wczesnoszkolnej zapewnia dzieciom wszechstronny rozwój w zakresie umiejętności opisanych w podstawie programowej. Z uwagi jednak na specjalne potrzeby uczniów z orzeczeniami i opiniami opisane i rekomendowane w nim metody i sposoby pracy są niewystarczające do pełnego rozwoju umiejętności kluczowych¹. Do umiejętności tych na pierwszym etapie edukacyjnym zaliczyć należy:

1. Umiejętność planowania, organizowania i oceniania własnego uczenia się. Ma ona służyć temu, aby uczniowie:

- planowali wykonanie zadania,
- byli świadomi celów uczenia się,
- czuli się odpowiedzialni za własne uczenie się, nie bali się samooceny i potrafili jej obiektywnie dokonać,
- wyciągali wnioski z rezultatów swojej pracy.

Zdobycie umiejętności planowania organizowania i oceniania procesu uczenia się daje uczniowi możliwość kierowania własnym rozwojem, a zadaniem szkoły jest stworzenie warunków do zdobycia tej umiejętności.

2. Umiejętność skutecznego komunikowania się w różnych sytuacjach. Ma ona służyć temu, aby uczniowie:

- precyzyjnie przekazywali swoje myśli i informacje,
- nauczyli się słuchać innych,
- mówili tak, aby być dobrze rozumianymi,
- kontrolowali, czy są dobrze rozumiani, odczytywali znaki niewerbalne, obserwowali mowę ciała swoją i słuchacza, właściwie interpretowali cudze komunikaty.

¹ **umiejętności kluczowe** – szczególnie ważne umiejętności, bez których opanowania nie można skutecznie wykonywać określonych zadań (*Słowniczek nowych terminów w praktyce szkolnej*, E. Gozlińska, s. 121)

Umiejętność ta służy przede wszystkim podniesieniu jakości pracy przez wzajemną wymianę doświadczeń i wiedzy.

3. Umiejętność efektywnego współdziałania w zespole. Kompetencja ta ma służyć temu, aby uczniowie:

- umieli znaleźć się w różnych zespołach,
- podejmowali różne role (lidera, sekretarza, sprawozdawcy),
- uczyli się wspólnego organizowania zadań, uczyli się od innych i dzielili się swoją wiedzą,
- podejmowali odpowiedzialność za pracę grupy.

Praca w małych grupach w czasie lekcji przygotowuje do spełniania zadań społecznych i zawodowych. Uczenie się przez współpracę jest aktywną metodą zdobywania wiedzy i umiejętności.

4. Umiejętność rozwiązywania problemów w twórczy sposób. Kompetencja ta ma służyć temu, aby uczniowie:

- umieli dostrzegać problemy,
- przyjmowali twórczą postawę,
- umieli stawiać hipotezy i weryfikować je, starali się zauważyć podobieństwa i różnice, analizowali, dokonywali syntezy,
- umieli korzystać ze zdobytej wcześniej wiedzy w nowej sytuacji.

5. Sprawne posługiwanie się technologią informacyjną. Kompetencja ta ma służyć temu, aby uczniowie:

- umieli sięgać do nowych źródeł informacji, celowo je gromadzić i przetwarzać,
- samodzielnie i twórczo zdobywali wiedzę, podczas gdy nauczyciel zamiast podawania gotowych odpowiedzi, stawia otwarte pytania pobudzające uczniów do poszukiwania własnych rozwiązań.

Dlaczego ta innowacja jest zasadna w tej klasie, szkole, proszę wpisać uzasadnienie na podstawie ewaluacji i diagnozy potrzeb edukacyjnych swojej szkoły

.....

.....

.....

Ogólne informacje:

1. Innowacja dotyczy zmiany form pracy i organizacji dnia
2. Innowacja przygotowana jest dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi klas
(proszę wpisać kogo konkretnie dotyczy np.: I – III klasa edukacji wczesnoszkolnej klas integracyjnych)
3. Innowacja przeznaczona jest do realizacji w trzyletnim cyklu nauczania zintegrowanego równoległe z
(proszę wpisać tytuł, autora, wydawnictwo, datę dopuszczenia programu przez dyrektora)
4. Innowacja gwarantuje realizację treści zawartych w podstawie programowej.

Cele innowacji:

- poprawa jakości komunikacji w klasie ze szczególnym uwzględnieniem dzieci z orzeczeniami i opiniami,
- wspomaganie procesu uczenia się przez stymulację wielozmysłową,
- wydłużenie czasu koncentracji na zadaniu,
- zapewnienie dzieciom poczucia bezpieczeństwa,
- wzmacnianie motywacji do uczenia się w warunkach szkolnych i pozaszkolnych.

Formy innowacji

Aby osiągnąć zamierzone cele, wydaje się konieczne wprowadzenie modyfikacji, które będą uwzględniały specyficzne problemy dzieci uczęszczających do szkoły. Modyfikacja polega na włączeniu w proces dydaktyczny metod i sposobów pracy opartych na stymulacji wielozmysłowej.

Poczucie bezpieczeństwa jest jednym z warunków zachowania równowagi emocjonalnej, a ta z kolei sprzyja wytworzeniu warunków sprzyjających uczeniu się. Poczucie bezpieczeństwa jest jedną z najważniejszych potrzeb człowieka, zarówno małego jak i dorosłego.

Dobremu samopoczuciu dziecka i wytworzeniu poczucia bezpieczeństwa sprzyjają:

- stałość otoczenia (zarówno osób jak i środowiska),
- rytuały i zwyczaje (ustalone reguły postępowania nauczyciela, komunikaty, sygnały),
- zachowanie stałego harmonogramu działań,
- właściwa pełna akceptacji i szacunku postawa dorosłego,
- atrakcyjność z subiektywnego punktu widzenia.

W tok zajęć zostaną włączone rytuały i zwyczaje, których zadaniem jest wytworzenie poczucia bezpieczeństwa. Rytuały te oparte będą na stymulacji wszystkich zmysłów: wzroku, smaku słuchu, zapachu i czucia. Wykorzystana zostanie metoda porannego kręgu. Początek sesji to stworzenie odpowiedniego klimatu przez utworzenie kręgu, nadanie odpowiedniej temperatury pomieszczeniu, zapalenie świecy, rozsianie w powietrzu znajomego zapachu. To rytuał, w którym niepewność została zminimalizowana. Elementy porannego kręgu powinny być dzieciom dobrze znane tak, aby czuły się bezpiecznie. Ponieważ dzieci z trudnościami mają problemy z identyfikacją zdarzeń, konieczne jest zapewnienie przewidywalności wypadków. Język znaków i symboli jest językiem porannego kręgu.

Budowa poczucia zaufania, bezpieczeństwa psychicznego opiera się na przewidywalności i stałości sytuacji społecznych. Wprowadzanie stałych elementów stymulacji sensorycznej buduje nawyki, a jednocześnie pozwala dziecku, na bazie uzyskanego bezpieczeństwa psychicznego, zaangażować się w sytuacje wymagające wysiłku intelektualnego.

Tylko dziecko, które czuje się bezpiecznie w grupie, pozwoli sobie na luksus poszukiwania informacji i robienia błędów.

Podsumowanie

Ponieważ innowacja dotyczy przede wszystkim zmian o charakterze organizacyjnym, do codziennych zajęć zostaną włączone aktywności i zabawy dziecięce, które mają za zadanie wszechstronnie stymulować zmysły dzieci. Zabawy te będą stałym elementem procesu dydaktycznego i posłużą jako wzmocnienie komunikatów nauczyciela. Stałość tych komunikatów spowoduje poprawę jakości komunikacji pomiędzy nauczycielem i uczniem, uczniem i uczniem oraz wzmocni procesy stymulujące uwagę i pamięć dziecka.

Program indywidualny z uwzględnieniem innowacji

**Propozycja przykładowego zindywidualizowanego programu (planu)
edukacyjno-wychowawczego dla klasy...
na rok szkolny...**

1. Cele edukacyjne (ogólne)
z podstawy programowej
2. Cele terapeutyczne
dla uczniów z niepełnosprawnościami

Treści nauczania	Czas realizacji	Integralny ośrodek tematyczny	Temat ośrodka, (bloku, kręgu) dziennego	Dział edukacji	Umiejętności (kompetencje)	Umiejętności (uczniowie z niepełnosprawnościami)			Zastosowane elementy metody	Ewaluacja	Uwagi
						Imię ucznia	Imię ucznia	Imię ucznia			

Na podstawie: Aleksandra Tomkiewicz-Bętkowska, Alicja Kształ ABC pedagoga specjalnego, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2009

Ewaluacja

.....

.....

.....

Opisać w jaki sposób będą badane efekty innowacji – najlepiej robić badanie na wstępie i na zakończenie.

Zgłoszenie do Kuratorium Innowacji

Innowację pedagogiczną zgłasza się do kuratorium oświaty. Każde kuratorium na osobny druk zgłoszenia, jednak informacje tam zawarte wynikają z ustawy i muszą być podobne.

W załączeniu dodajemy przykładowy, wypełniony częściowo druk zgłoszenia innowacji do Kuratorium we Wrocławiu.

KARTA ZGŁOSZENIA INNOWACJI PEDAGOGICZNEJ – ROK SZKOLNY 2006/2007

Kuratorium Oświaty we Wrocławiu

I. INFORMACJE O SZKOLE/PLACÓWCE
Nazwa szkoły/placówki: Gmina: Powiat: Adres: Telefon: W przypadku <u>Zespołu Szkół</u> typ szkoły/placówki, w której będzie wprowadzana innowacja pedagogiczna:
II. ZAKRES ORGANIZACYJNY INNOWACJI PEDAGOGICZNEJ
Tytuł/nazwa innowacji pedagogicznej Innowacyjne wsparcie procesu terapeutyczno-dydaktycznego dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych z wykorzystaniem elementów stymulacji polisensorycznej
Autor innowacji: zespół nauczycieli biorących udział w programie (<i>wymienić nazwiska nauczycieli</i>)
Rodzaj innowacji: organizacyjna, metodyczna.
Zakres innowacji, w tym informacja na temat: <i>– kto zostanie objęty innowacją – klasa, grupa uczniów – docelowo I etap edukacyjny, – jakich zajęć edukacyjnych dotyczy innowacja: pozalekcyjnych, np. kompensacyjno-wychowawczych, eliminowania zaburzeń, zintegrowanych.</i>
Obszar tematyczny innowacji: Punktem wyjścia wykorzystania stymulacji polisensorycznej w procesie terapeutyczno-dydaktycznym są potrzeby dziecka o specyficznych potrzebach edukacyjnych. Uporządkowany charakter metody, określona struktura, rytuały, a także włączenie ćwiczeń o charakterze polisensorycznym pozwalają na dotarcie do potencjału każdego dziecka i zawierają w sobie założenia indywidualizacji potrzeb przy jednoczesnym skutecznym realizowaniu treści wynikających z podstawy programowej edukacji wczesnoszkolnej. Metoda daje gwarancję indywidualnego rozwoju w grupie, która sprzyja pełnej socjalizacji. Program innowacji oparty jest na podstawie programowej, co daje gwarancję jej realizacji.

Zadaniem innowacji jest stworzenie przede wszystkim lepszych warunków do rozwijania umiejętności skutecznego komunikowania się w różnych sytuacjach.

Ma ona służyć temu, aby uczniowie:

1. precyzyjnie przekazywali swoje myśli i informacje,
2. nauczyli się słuchać innych,
3. mówili tak, aby być dobrze rozumianymi,
4. kontrolowali, czy są dobrze rozumiani, odczytywali znaki niewerbalne, obserwowali mowę ciała swoją i słuchacza, właściwie interpretowali cudze komunikaty.

Poprawa jakości komunikacji przez ćwiczenia polisensoryczne.

*Chcąc zrealizować zadania innowacji i osiągnąć założone cele, należy wybrać takie kompetencje, które u uczniów (na podstawie diagnozy) wymagają wzmocnienia, np.: (według podstawy programowej) **moim zdaniem, cytując kompetencje należy zachować ich brzmienie oryginalne, chyba że nauczyciel ma wnioski z diagnozy i opisuje je jako trudności dziecka, które wymagają pokonywania!***

Np.:

- współpracuje z innymi w zabawie, w nauce szkolnej, przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej,
- obdarza uwagę dzieci i dorosłych, nie słucha ich wypowiedzi, chce zrozumieć, co przekazują, komunikuje w jasny sposób swoje spostrzeżenia, potrzeby, odczucia,
- rozumie sens kodowania oraz dekodowania informacji, odczytuje uproszczone rysunki, piktogramy, znaki informacyjne,
- potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe w kontaktach z rówieśnikami,
- nie utrzymuje porządku wokół siebie.

Uwaga:

Ww. umiejętności są tylko propozycją, jest ich za dużo do realizacji, należy więc wybrać co najwyżej 2–3 adekwatnie do potrzeb swoich uczniów, wówczas realizacja programu będzie realna.

Czas realizacji innowacji: od września 2011 do czerwca 2012.

II. ZAKRES MERYTORYCZNY INNOWACJI PEDAGOGICZNEJ

Źródło działań innowacyjnych, w tym np. wyniki diagnozy poprzedzającej wprowadzenie innowacji:

Jakie wybrane wnioski ze szkolnych ewaluacji efektów kształcenia dają podstawę do wprowadzenia zaplanowanych zmian organizacyjnych procesu terapeutyczno-edukacyjnego uwzględniającego stymulację polisensoryczną.

+ musi tu być zbieżność z kompetencjami w punkcie – opis tematyczny innowacji.

Założmy, że w wyniku diagnozy, obserwacji, ewaluacji wewnątrzszkolnej okazało się, że Państwa uczniowie muszą usprawnić dwie z ww. kompetencji, np.

I. Obdarza uwagę dzieci i dorosłych, Słucha ich wypowiedzi, chce zrozumieć, co przekazują, komunikuje w jasny sposób swoje spostrzeżenia, potrzeby i odczucia.

II. Utrzymuje porządek wokół siebie.

Wówczas opis nowatorskich rozwiązań organizacyjnych będzie następujący.

Opis nowatorskich rozwiązań organizacyjnych.

Cel innowacji:

Celem jest wspieranie rozwoju dziecka ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi. Wykorzystanie stymulacji polisensorycznej pozwoli uczniom łatwiej i szybciej nabyć umiejętności słuchania i wypowiedzania się poprzez poprawienie uwagi, koncentracji, pamięci z uwzględnieniem jego indywidualnych potrzeb i możliwości.

Zasady pracy wg metody stworzą warunki wprowadzenia ładu i porządku podczas zajęć edukacyjnych. Wyznacznikiem realizacji tego zadania jest troska o zapewnienie dziecku poczucia bezpieczeństwa, stabilizacji, znajomych zasad postępowania.

Zasady pracy oparte na wprowadzeniu rytuałów i aktywności o charakterze polisensorycznym pozwolą sięgać do potencjału uczenia się każdego dziecka ze szczególnym uwzględnieniem dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Tak więc w tok zajęć dydaktycznych zostaną włączone następujące elementy: ćwiczenia porannego kręgu, sygnały niewerbalne akcentujące poszczególne aktywności, rytuały klasowe takie jak:, ćwiczenia polisensoryczne usprawniające funkcjonowanie wszystkich zmysłów i tworzące pozytywne odniesienie do następujących po nich sekwencji dydaktycznych. Ćwiczenia te będą prowadzone podczas realizacji zajęć z całą klasą tak, aby uczniowi wszyscy znali, uczestniczyli i wspierali uczniów potrzebujących dodatkowego wsparcia, będą również kontynuowane na zajęciach terapeutycznych. Osoby prowadzące dodatkowe zajęcia z dziećmi otrzymają informację, jakie elementy można włączyć w celu poprawy jakości komunikowania się z dzieckiem.

Aby innowacja osiągnęła swój cel i była skuteczna musi być zachowana diada pedagogiczna, czyli współdziałanie dziecko – dorosły, czyli współpraca również nauczycieli i rodziców. Dlatego ważnym elementem działania nauczyciela będzie współpraca z rodzicami i udzielenie im wsparcia przez przekazanie informacji odnośnie sposobów pracy z uczniem oraz instrukcji, jakie ćwiczenia, zabawy aktywności powinny być kontynuowane w domu. Włączenie rodziców w proces terapeutyczno-edukacyjny pozwala zrozumieć im przyczyny i trudności wynikające z zaburzeń, ale też ujednolicić wymagania, metody i formy pracy z dzieckiem.

Chcąc osiągnąć założone cele, należy kierować się zasadami terapii pedagogicznej.

W wyniku wprowadzonych zmian organizacyjno-metodycznych powinna nastąpić poprawa:

- umiejętności słuchania,
- umiejętności wypowiedzania się,
- uwagi i koncentracji.

Proces edukacyjny będzie przebiegał w sposób bezpieczny i przewidywalny dla dziecka, co zapewni mu poczucie bezpieczeństwa i stabilizacji, co również zgodne jest z zasadami pracy terapeutycznej.

Sposób prowadzenia ewaluacji działań innowacyjnych

Ewaluacja może przyjąć formę obserwacji, stopień nabywania umiejętności będzie wtedy określany na kartach obserwacji założonych dla każdego ucznia, np:

- obdarza uwagę dzieci
 - a. nie zawsze.
 - b. tylko pod wpływem nauczyciela.
 - c. zawsze.

Po kilku miesiącach na podstawie kart obserwacji będzie można stwierdzić czy dziecko nabyło oczekiwanej umiejętności a przez to ocenić skuteczność wprowadzonej innowacji.

Na jednej karcie obserwacji mogą być wymienione wszystkie kompetencje/umiejętności, w ten sposób będziemy wiedzieli, z którą dziecko radzi sobie lepiej i szybciej, a które wymagają dodatkowego wsparcia przez wprowadzenie dodatkowych modyfikacji.

VIII. KOSZT INNOWACJI PEDAGOGICZNEJ I ŹRÓDŁA JEJ FINANSOWANIA

Czy wdrożenie innowacji pedagogicznej: (proszę zaznaczyć właściwą odpowiedź)

• Wymaga dodatkowego finansowania.

• Nie wymaga nakładu dodatkowych środków finansowych.

Jeżeli wdrożenie innowacji pedagogicznej wymaga pozyskania dodatkowych środków, to jakie jest ich źródło:

PROCEDURA ZATWIERDZENIA INNOWACJI PEDAGOGICZNEJ:

Spełnienie wymagań §4 rozporządzenia MENiS z 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej przez publiczne szkoły i placówki, w tym:

Uzyskanie:

(proszę zaznaczyć właściwą odpowiedź)

TAK

NIE

• zgody nauczycieli, którzy będą uczestniczyć w innowacji pedagogicznej.

• opinii rady szkoły/rady pedagogicznej w sprawie planowanej innowacji pedagogicznej.

• pisemnej zgody autora lub zespołu autorskiego innowacji na jej wprowadzenie w szkole.

Podjęcie uchwały rady pedagogicznej w sprawie zatwierdzenia innowacji pedagogicznej.

TAK

NIE

Data podjęcia uchwały rady pedagogicznej

• Czy zgodnie z §2 ust. 3 rozporządzenia w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej (...), rada pedagogiczna uzyskała pisemną zgodę organu prowadzącego szkołę/placówkę na finansowanie planowanych działań innowacyjnych.

TAK

NIE

nie dotyczy

Data

Autor innowacji

Dyrektor szkoły

.....

.....

.....

Wymagane załączniki:

1. Egzemplarz innowacji pedagogicznej.
2. Zgoda nauczycieli, którzy będą uczestniczyć w innowacji pedagogicznej.
3. Treść opinii rady szkoły/pedagogicznej, dotyczącej planowanej innowacji pedagogicznej.
4. Zgoda autora lub zespołu autorskiego na wprowadzenie innowacji pedagogicznej w szkole.
5. Akt uchwały rady pedagogicznej w sprawie wprowadzenia innowacji pedagogicznej w szkole.
6. Pisemna zgoda organu prowadzącego na finansowanie planowanych działań innowacyjnych.

Legenda:

Kolor czarny – treści konieczne, niepodlegające modyfikacji

Kolor czerwony – informacje wymagające uzupełnienia

Kolor zielony – propozycje, z których można skorzystać

- Bednarczuk B., *Dziecko w klasie Montessori – odniesienia teoretyczne i praktyczne*, wyd. Lublin 2007.
- Bogdanowicz M., *Integracja percepcyjno motoryczna: teoria – diagnoza – terapia*. Warszawa 1997.
- Cermak S., *Rozumiejąc integrację sensoryczną. Znaczące kategorie integracji sensorycznej i związane z nimi rozważania*. Biuletyn SI Nr 1, 2003.
- Covington M., Teel Karen, *Motywacja do nauki*, Gdańsk 2004.
- Czekalska R, Gaj A, Lauba B, Matczak J, Piecusiak A, Sosnowska J., *Odkryjmy Montessori raz jeszcze...*, Kraków 2009.
- Dykcik W. red. *Pedagogika specjalną*, Poznań 2001.
- Faber A, Mazlish E., *Jak mówić, żeby dzieci słuchały. Jak słuchać, żeby dzieci mówiły*, Poznań 2010.
- Frick S.M.; Lawton-Shirley N., *Trening integracji słuchowej z perspektywy integracji sensorycznej*.
- Górska T., Grabowska A. Zagrodzka J., *Mózg a zachowanie*, Warszawa 1997.
- Grabowska A., Budohowska W., *Procesy Percepcji*, Warszawa 1995.
- Guz S. red., *Metoda Marii Montessori historia i współczesność – materiały z międzynarodowej konferencji*, Lublin 1994.
- Hannaford C., *Profil dominujący*, Warszawa 2003.
- Kwieciński Z, Śliwierski B., *Pedagogika*, Warszawa 2006.
- Maas V. F., *Uczenie się przez zmysły. Wprowadzenie do Teorii Integracji Sensorycznej*, Warszawa 1998.
- Matyja M., Domagalska M., *Podstawy usprawniania neurorozwojowego wg Berty i Karela Bobathów*, Katowice 1997.
- Miksza M., *Zrozumieć Montessori*, Kraków 1998.
- Miosga L., *Pomóż mi być*, Kraków 2005.
- Montessori M., *Domy dziecięce*, Warszawa 1996.
- Linksman R., *W jaki sposób szybko się uczyć*, Warszawa 2001.
- Pilch T., *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, Warszawa 2007.
- Prekop I, Schweitzer Ch., *Niespokojne dzieci*. Poznań 1997
- Przyrowski Z., *Podstawy Diagnostyki i Terapii Integracji Sensorycznej*. w: *Podstawy diagnostyki i rehabilitacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej* pod red. prof. Czesława Szmigła, Kraków 2001.
- Skjöld Wennström K., Bröderman Smeds M., *Pedagogika Montessori w przedszkolu i w szkole*, Kraków 2009.
- Steenberg U., *Pedagogika Marii Montessori w przedszkolu*, Kielce 2003.
- Strykowski W., *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*, Poznań 2003.
- Streaul J., *Psychologia. Podręcznik akademicki*, Gdańsk 2001.
- Zimbardo Ph., *Psychologia i życie*, Warszawa 1999.

NOTATKI